

MIĘDZYNARODOWE PRAWO UPADŁOŚCIOWE

WYKŁAD SPECJALIZACYJNY

Skrypt roboczy na prawach rękopisu

SYLABUS

oraz lista wykładów z zakresu międzynarodowego prawa upadłościowego

Blok pierwszy: Wprowadzenie do polskiego prawa upadłościowego

1. Przedmiot, funkcja i podstawowe problemy prawa upadłościowego. Historia i źródła polskiego prawa upadłościowego. Prawo upadłościowe a prawo restrukturyzacyjne s. 2
2. Materialnoprawne zagadnienia prawa upadłościowego oraz zarys ich regulacji w prawie Polskim s. 3
3. Procesowe zagadnienia prawa upadłościowego oraz zarys ich regulacji w prawie polskim. Część pierwsza – źródła prawa i organy s. 12
4. Procesowe zagadnienia prawa upadłościowego oraz zarys ich regulacji w prawie polskim. Część druga – przebieg postępowania upadłościowego s. 15

Blok drugi: Podstawowe problemy międzynarodowego prawa upadłościowego; europejskie prawo upadłościowe

5. Polska regulacja zagadnień międzynarodowego prawa upadłościowego s. 18
6. Historia, zakres i podstawowe pojęcia europejskiego prawa upadłościowego s. 22

Blok trzeci: Prawo właściwe dla stosunków materialnoprawnych objętych postępowaniem upadłościowym

7. Zasada stosowania lex concursus w strukturze regulacji kolizyjnej materialnoprawnych skutków upadłości s. 25
8. Przegląd rozwiązań kolizyjnych, zakres zastosowania lex concursus i wyjątki na rzecz innych łączników. Część pierwsza – prawa rzeczowe i inne prawa bezwzględne s. 28
9. Przegląd rozwiązań kolizyjnych, zakres zastosowania lex concursus i wyjątki na rzecz innych łączników. Część druga – umowy obligacyjne i wierzytelności s. 31

Blok czwarty: Jurysdykcja krajowa oraz instytucje procesowe europejskiego prawa upadłościowego

10. Jurysdykcja „międzynarodowa” i jej zakres s. 34
11. Instytucje procesowe europejskiego prawa upadłościowego – część I s. 37
12. Instytucje procesowe europejskiego prawa upadłościowego – część II s. 40

Przepisy

- ustawa z dn. 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe, t.j. Dz. U. z 2019 r., poz. 498, ze zm.
- ustawa z dn. 15.05.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne, t.j. Dz. U. z 2019 r., poz. 243, ze zm.
- rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/848 z dn. 20.05.2015 r. w sprawie postępowania upadłościowego, Dz. UE z 5.06.2015 r. nr L 141, s 19, ze zm.

Literatura:

- 1) Feliks Zedler,(red.), Anna Hrycaj, Patryk Filipiak, Europejskie prawo upadłościowe. Komentarz, Warszawa 2011
- 2) A. Tim, Upadłość konsumencka w prawie polskim i niemieckim a praktyka forum shopping, internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny 2018, nr 6(7), www.ikar.wz.uw.edu.pl
- 3) P. Zimmerman: Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz, Warszawa 2020

WYKŁAD 1**Historia i źródła polskiego prawa upadłościowego.****Przedmiot, funkcja i podstawowe problemy prawa upadłościowego.****1. Historia polskiego prawa upadłościowego**

- 1.1. Idea „konkursu wierzycieli” upadłego dłużnika: ogłoszenie upadłości, masa upadłości i przymusowy zarząd, zgłoszenie wierzytelności, wpisanie na listę, zasada proporcjonalności zaspokojenia i – jako wyjątek – ustawowe pierwszeństwo niektórych wierzytelności. „Ordynacje konkursowe” niemiecka i austriacka (ostatnie wersje obowiązujące na ziemiach polskich: sierpień i grudzień 1914).
- 1.2. Rozporządzenia Prezydenta RP z 24.10.1934: Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym. „Rewitalizacja” 1990.
- 1.3. Ustawa z 2003 – Prawo upadłościowe i naprawcze. „Europeizacja” prawa upadłościowego: rozporządzenia i dyrektywy. Nowelizacja 2008
- 1.4. Reforma 2016 – ponowne wydzielenie problematyki „układowej” (naprawczej, restrukturyzacyjnej) do odrębnej ustawy; zmiana nazwy ustawy z 2003 r.
- 1.5. Nowelizacja 2019 – obszerne zmiany w obu ustawach

2. Źródła polskiego prawa upadłościowego; prawo upadłościowe a prawo restrukturyzacyjne

- 2.1. Ustawa – Prawo upadłościowe z dn. 28.02.2003, t.j. Dz. U. 2019 poz. 498, ze zm. (Pr.upadł.).
- 2.2. Ustawa – Prawo restrukturyzacyjne z dn. 15.05.2015, Dz. U 2019 poz. 243, ze zm. (Pr.restr.). Prawo restrukturyzacyjne jako „odrośl” prawa upadłościowego (związek między obu regulacjami wynika z art. 1 – 3 i art. 6 Pr.restr., a w szczególności z pojęcia „dłużnika niewypłacalnego lub zagrożonego niewypłacalnością”). Różnice w liście podmiotów objętych zasięgiem obu postępowań – zob. art. 3 i 4 Pr.restr. Priorytet procesowy restrukturyzacji – art. 9a i 9b Pr.upadł.
- 2.3. Stosowanie przepisów KC i KPC. Zasada *pacta sunt servanda*; prawo upadłościowe jako *lex specialis*.

3. Przedmiot i cele regulacji prawa upadłościowego

- 3.1. Zakres przedmiotowy regulacji Pr.upadł. – art. 1. Pojęcie „wspólnego” dochodzenia roszczeń i jego konsekwencje. Różnica pomiędzy upadłością przedsiębiorców i osób fizycznych nie prowadzących działalności gospodarczej (dalej w uproszczeniu nazywanych „konsumentami”). Skutki ogłoszenia upadłości.
- 3.2. Dwoistość celów postępowania upadłościowego i zasada „optymalizacji”. Różnice w sformułowaniu celów postępowania upadłościowego w stosunku do osób fizycznych i przedsiębiorców nie będących osobami fizycznymi. (do niedawna cezura przebiegała pomiędzy przedsiębiorcami i konsumentami, dla których jako cel sformułowano „oddłużenie”. W obecnym stanie prawnym w stosunku do wszystkich osób fizycznych, także przedsiębiorców, priorytetem w zakresie celu jest umorzenie „nadwyżki” zobowiązań, równające się oddłużeniu).
- 3.3. Wniosek o wszczęcie postępowania upadłościowego (=wniosek o ogłoszenie upadłości) – art. 3. Zróżnicowanie w zakresie uprawnień do złożenia wniosku w przypadku przedsiębiorców i osób nie prowadzących działalności gospodarczej.
- 3.4. Art. 4: zastosowanie Pr.upadł. do „innych rodzajów postępowań” oraz w zakresie uregulowanym w rozp. 2015/848 UE (art. 36 – tzw. postępowania wtórne; rozdział V – upadłość przedsiębiorcy należącego do grupy).

4. Zakres podmiotowy stosowania prawa upadłościowego

- 4.1. Przedsiębiorcy w rozumieniu k.c. – art. 5 ust. 1.
- 4.2. Spółki kapitałowe, mimo że nie prowadzą działalności gospodarczej (a więc nie są przedsiębiorcami) – art. 5 ust. 2 pkt 1.
- 4.3. Wspólnicy osobowych spółek handlowych ponoszący odpowiedzialność całym majątkiem osobistym (a zatem z wyjątkiem komandytariuszy oraz akcjonariuszy spółek komandytowo-akcyjnych) – art. 5 ust. 2 pkt 2.
- 4.4. Partnerzy w spółce partnerskiej – pomimo że nie zawsze odpowiadają majątkiem osobistym za wszystkie zobowiązania spółki (zob. art. 95 k.s.h.) – art. 5 ust. 2 pkt 3.
- 4.5. Podmioty nie podlegające upadłości – art. 6.
- 4.6. Upadłość zmarłego przedsiębiorcy; działalność zaprzestana lub niezgłoszona – art. 7 – 9.

5. Podstawy ogłoszenia upadłości

- 5.1. Pojęcie niewypłacalności dłużnika – art. 11 i 11a.
- 5.2. Przesłanki oddalenia wniosku – art. 12a (sporna wierzytelność); art. 13 (niewystarczalność majątku; problem bezskuteczności rzekomych obciążeń majątku lub czynności wyzbycia się go). Obwieszczenie o oddaleniu wniosku (uwaga: zgodnie z art. 25a obwieszcza się także o wpisaniu wniosku do repertorium!).

WYKŁAD 2

Materialnoprawne zagadnienia prawa upadłościowego oraz zarys ich regulacji w prawie polskim

1. Wprowadzenie

- 1.1. Ogłoszenie upadłości i jego skutki. „Obwieszczenie o ogłoszeniu” (art. 53 ust. 1; art. 4a). Podstawowe problemy związane z materialnoprawnymi przekształceniami wynikającymi z

ogłoszenia upadłości, a dotyczącymi stosunków upadłego: status jego majątku i długów, status umów wzajemnych nie wykonanych w całości.

Art. 53 [Ogłoszenie upadłości]

1. Postanowienie o ogłoszeniu upadłości **obwieszcza się**.
2. Postanowienie w przedmiocie ogłoszenia upadłości doręcza się syndykowi po uprzednim powiadomieniu go o ogłoszeniu upadłości, upadłemu albo jego spadkobiercy oraz wierzycielowi, który żądał ogłoszenia upadłości. Postanowienie w przedmiocie ogłoszenia upadłości przedsiębiorstwa państwowego albo jednoosobowej spółki Skarbu Państwa doręcza się także odpowiednio organowi założycielskiemu albo pełnomocnikowi Rządu, państwowej osobie prawnej, organowi lub innej jednostce uprawnionej do wykonywania praw z akcji lub udziałów należących do Skarbu Państwa. **Powiadomienie syndyka następuje w dniu ogłoszenia upadłości** i dokonuje się go przy zastosowaniu środków bezpośredniego porozumiewania się na odległość, w szczególności przez telefon, faks lub pocztę elektroniczną.

Art. 4a [Rejestr] (od 2020-12-01)

Ileokroć w ustawie jest mowa o „Rejestrze”, należy przez to rozumieć Krajowy Rejestr Zadłużonych.

- 1.2. Sytuacja dłużnika pomiędzy wnioskiem o ogłoszenie a (prawomocnym) ogłoszeniem upadłości: postępowanie zabezpieczające (art. 36 – 37); tymczasowy nadzorca sądowy i ewentualny zarząd przymusowy (art. 38 – 43).

DZIAŁ IV. POSTĘPOWANIE ZABEZPIECZAJĄCE.

ROZDZIAŁ 1. PRZEPISY OGÓLNE.

Art. 36 [Zabezpieczenie majątku dłużnika na wniosek i z urzędu] Po złożeniu wniosku o ogłoszenie upadłości sąd na wniosek albo z urzędu **może dokonać zabezpieczenia majątku dłużnika**. W przedmiocie zabezpieczenia sąd orzeka niezwłocznie.

Art. 37 [Odpowiednie stosowanie przepisów KPC] W sprawach nieuregulowanych w ustawie do postępowania zabezpieczającego stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu zabezpieczającym. Przepisu art. 396 Kodeksu postępowania cywilnego nie stosuje się.

ROZDZIAŁ 2. ZABEZPIECZENIE MAJĄTKU DŁUŻNIKA.

Art. 38 [Tymczasowy nadzorca sądowy]

1. Sąd może zabezpieczyć majątek dłużnika przez ustanowienie **tymczasowego nadzorca sądowego**. Do tymczasowego nadzorca sądowego przepisy art. 157, art. 157a, art. 159-161, art. 166 ust. 6, art. 167 ust. 2, art. 167a, art. 167b i art. 170-172 stosuje się odpowiednio.

1a. Postanowienie o ustanowieniu tymczasowego nadzorca sądowego, odwołaniu albo zmianie osoby tymczasowego nadzorca sądowego i informację o uprawomocnieniu się postanowienia o uchyleniu zabezpieczenia przez odwołanie tymczasowego nadzorca sądowego **obwieszcza się**.

[__]

Art. 38a [Czynności zwykłego zarządu] Dłużnik po ustanowieniu tymczasowego nadzorca sądowego jest uprawniony do dokonywania **czynności zwykłego zarządu**. Na dokonanie czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu jest wymagana **zgoda tymczasowego nadzorca sądowego pod rygorem nieważności**. Zgoda może zostać udzielona również po dokonaniu czynności w terminie trzydziestu dni od jej dokonania.

Art. 39 [Zawieszenie postępowania egzekucyjnego oraz uchylenie zajęcia rachunku bankowego]

1. Sąd na wniosek wnioskodawcy, dłużnika lub tymczasowego nadzorca sądowego może **zawiesić postępowanie egzekucyjne oraz uchylić zajęcie rachunku bankowego**, jeżeli jest to niezbędne do osiągnięcia celów postępowania upadłościowego. Uchylając zajęcie rachunku bankowego, sąd ustanawia **tymczasowego nadzorcę sądowego**, jeżeli wcześniej nie został ustanowiony.

2. Dyspozycje dłużnika dotyczące środków na rachunku bankowym, którego zajęcie uchylono, wymagają zgody tymczasowego nadzorca sądowego.

[__].

Art. 40 [Zarząd przymusowy nad majątkiem]

1. Sąd może stosować inne sposoby zabezpieczenia, w tym także zabezpieczenie przez ustanowienie **zarządu przymusowego** nad majątkiem dłużnika, jeżeli zachodzi obawa, że dłużnik będzie ukrywał swój majątek lub w inny sposób działał na szkodę wierzycieli, a także gdy dłużnik nie wykonuje poleceń tymczasowego nadzorca sądowego.

[__]

4. Do zarządcy przymusowego przepisy art. 38 ust. 1a-3 oraz przepisy ustawy o syndyku stosuje się odpowiednio.

[__]

Art. 43 [Zabezpieczenia po ogłoszeniu upadłości] Po ogłoszeniu upadłości zabezpieczenia w postaci ustanowienia tymczasowego nadzorca sądowego albo zarządu przymusowego upadają z chwilą objęcia majątku upadłego dłużnika w zarząd przez syndyka. Inne zabezpieczenia zastosowane przez sąd po złożeniu wniosku o ogłoszenie upadłości upadają z dniem ogłoszenia upadłości.

- 1.3. „Przygotowana likwidacja” (*pre-pack*): sprzedaż przedsiębiorstwa dłużnika przygotowana przez wnioskodawcę upadłości lub innego uczestnika postępowania (art. 56a – 56 h). Wniosek o ogłoszenie upadłości połączony z wnioskiem o zatwierdzenie warunków takiej sprzedaży. Sprzedaż dokonywana jest przez syndyka po ogłoszeniu upadłości i zatwierdzeniu warunków (jednym postanowieniem sądu).

DZIAŁ VII. PRZYGOTOWANA LIKWIDACJA.

Art. 56a [Wniosek o zatwierdzenie warunków sprzedaży przedsiębiorstwa dłużnika]

1. Do wniosku o ogłoszenie upadłości może być dołączony wniosek o zatwierdzenie warunków sprzedaży przedsiębiorstwa dłużnika lub jego zorganizowanej części lub składników majątkowych stanowiących znaczną część przedsiębiorstwa.

2. Niedopuszczalne jest złożenie wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży w odniesieniu do składników majątkowych objętych zastawem rejestrowym, jeżeli umowa o ustanowienie zastawu rejestrowego przewiduje przejęcie przedmiotu zastawu albo jego sprzedaż na podstawie art. 24 ustawy z dnia 6 grudnia 1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów (Dz.U. z 2018 r. poz. 2017), chyba że do wniosku zostanie dołączona pisemna zgoda zastawnika. Przepis art. 330 stosuje się odpowiednio.

wchodzi od 2020-03-24

2a.¹⁵⁾ Do wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży wnioskodawca załącza dowód wpłaty przez nabywcę, na rachunek depozytowy sądu właściwego do rozpoznania wniosku, wadium w wysokości jednej dziesiątej oferowanej ceny. W razie niezłączenia do wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży dowodu wpłaty wadium wniosek ten pozostawia się bez rozpoznania.

wchodzi od 2020-03-24

[__]

4. Wniosek o zatwierdzenie warunków sprzedaży musi zawierać warunki sprzedaży przez wskazanie co najmniej ceny oraz nabywcy. Warunki sprzedaży mogą być określone w złożonym projekcie umowy, która ma być zawarta przez syndyka.

5. Wniosek o zatwierdzenie warunków sprzedaży może przewidywać wydanie przedsiębiorstwa nabywcy z dniem ogłoszenia upadłości dłużnika. W takim przypadku do wniosku dołącza się dowód wpłaty pełnej ceny na rachunek depozytowy sądu.

wchodzi od 2020-03-24

6. Wniosek o zatwierdzenie warunków sprzedaży może dotyczyć więcej niż jednego nabywcy.

Art. 56aa [Tymczasowy nadzorca sądowy, zarządca przymusowy]

wchodzi od 2020-03-24

1. W przypadku złożenia wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży sąd ustanawia tymczasowego nadzorcę sądowego albo zarządcę przymusowego.

[__]

Art. 56ab [Obwieszczenie]

wchodzi od 2020-03-24

¹⁹⁾O złożeniu wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży obwieszcza się.

Art. 56b [Cena sprzedaży nie niższa niż cena oszacowania]

1. Sprzedaż, o której mowa w niniejszym dziale, na rzecz podmiotów wskazanych w art. 128 dopuszczalna jest wyłącznie po cenie sprzedaży nie niższej niż cena oszacowania. Cenę oszacowania ustala sąd na podstawie dowodu z opinii biegłego.

2. Wnioskodawca i potencjalny nabywca składają oświadczenie, czy między nimi a dłużnikiem nie zachodzą stosunki, o których mowa w art. 128.

Art. 56c [Uwzględnienie wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży, przesłanki]

1. Sąd uwzględnia wniosek o zatwierdzenie warunków sprzedaży, jeżeli cena jest wyższa niż kwota możliwa do uzyskania w postępowaniu upadłościowym przy likwidacji na zasadach ogólnych, pomniejszona o koszty postępowania, które należałoby ponieść w związku z likwidacją w takim trybie.

2. Sąd może uwzględnić wniosek, jeżeli cena jest zbliżona do kwoty możliwej do uzyskania w postępowaniu upadłościowym przy likwidacji na zasadach ogólnych, pomniejszonej o koszty postępowania, które należałoby ponieść w związku z likwidacją w takim trybie, jeżeli przemawia za tym ważny interes publiczny lub możliwość zachowania przedsiębiorstwa dłużnika.

wchodzi od 2020-03-24

2. Masa upadłości i syndyk

- 2.1. Skutki ogłoszenia upadłości co do osoby upadłego: obowiązek wskazania przez upadłego posiadanego majątku i wydania go syndykowi; firma upadłego (art. 57 – 60¹). Skutki śmierci upadłego (art. 188).

TYTUŁ III. SKUTKI OGŁOSZENIA UPADŁOŚCI.

DZIAŁ I. SKUTKI OGŁOSZENIA UPADŁOŚCI CO DO OSOBY UPADŁEGO.

Art. 57 [Obowiązek wskazania i wydania majątku]

1. Upadły jest obowiązany wskazać i wydać syndykowi cały swój majątek, a także wydać dokumenty dotyczące jego działalności, majątku oraz rozliczeń, w szczególności księgi rachunkowe, inne ewidencje prowadzone dla celów podatkowych i korespondencję. Wykonanie tego obowiązku upadły potwierdza w formie oświadczenia na piśmie, które składa sędziemu-komisarzowi.

2. Upadły jest obowiązany udzielać sędziemu-komisarzowi i syndykowi wszelkich potrzebnych wyjaśnień dotyczących swojego majątku.

3. Sędzia-komisarz może postanowić, aby upadły będący osobą fizyczną nie opuszczał terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bez jego zezwolenia.

4. Przepis ust. 3 stosuje się odpowiednio do członków organu zarządzającego upadłego niebędącego osobą fizyczną.

5. Na postanowienie sędziego-komisarza, o którym mowa w ust. 3 i 4, przysługuje zażalenie.

Art. 58 [Zastosowanie środków przymusu]

1. Jeżeli upadły ukrywa się lub ukrywa swój majątek w sprawie, w której wydano postanowienie o ogłoszeniu upadłości obejmującej likwidację jego majątku, sędzia-komisarz może zastosować wobec upadłego środki przymusu określone w Kodeksie postępowania cywilnego dla egzekucji świadczeń niepieniężnych.

2. Sędzia-komisarz może zastosować środki przymusu wobec upadłego, który uchybia swoim obowiązkom albo po ogłoszeniu upadłości dopuszcza się czynów mających na celu ukrycie majątku, obciążenie go pozornymi zobowiązaniami lub w jakikolwiek sposób utrudnia ustalenie składu masy upadłości.

3. Sędzia-komisarz uchyli środki przymusu, gdy ustanie potrzeba ich stosowania.

4. Na postanowienie w sprawie środków przymusu przysługuje zażalenie.

[__]

Art. 60¹ [Firma w upadłości] Po ogłoszeniu upadłości przedsiębiorca występuje w obrocie pod dotychczasową firmą z dodaniem oznaczenia "w upadłości".

[... Art. 188 [Śmierć upadłego]

1. W przypadku śmierci upadłego jego spadkobierca ma prawo brać udział w postępowaniu upadłościowym. Jeżeli spadkobierca nie jest znany albo nie wstąpił do postępowania, sędzia-komisarz na wniosek syndyka albo z urzędu ustanowi kuratora, do którego przepis art. 187 stosuje się. ...]

- 2.2. Pojęcie masy upadłości i zakaz jej obciążania (art. 61 – 62 i 75 – 82). Wyłączenia z masy upadłości (art. 63 – 67a). Charakter prawny masy upadłości.

DZIAŁ II. SKUTKI OGŁOSZENIA UPADŁOŚCI CO DO MAJĄTKU UPADŁEGO.

ROZDZIAŁ 1. MASA UPADŁOŚCI.

ODDZIAŁ 1. PRZEPISY OGÓLNE.

Art. 61 [Masa upadłości] Z dniem ogłoszenia upadłości majątek upadłego staje się masą upadłości, która służy zaspokojeniu wierzycieli upadłego.

Art. 62 [Skład masy] W skład masy upadłości wchodzi majątek należący do upadłego w dniu ogłoszenia upadłości oraz nabyty przez upadłego w toku postępowania upadłościowego, z wyjątkami określonymi w art. 63-67a.

[__]

Art. 63 [Wyłączenia]

1. Nie wchodzi do masy upadłości:

1) mienie, które jest **wylączone od egzekucji** według przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1360, z późn. zm.²⁶⁾);

2) **wynagrodzenie za pracę** upadłego w części niepodlegającej zajęciu;

3) kwota uzyskana z tytułu realizacji zastawu rejestrowego lub hipoteki, jeżeli upadły pełnił funkcję administratora zastawu lub hipoteki, w części przypadającej zgodnie z umową powołującą administratora pozostałym wierzycielom;

4) środki pieniężne znajdujące się na rachunku będącym przedmiotem blokady rachunku podmiotu kwalifikowanego w rozumieniu art. 119zg pkt 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2018 r. poz. 800, z późn. zm.⁷⁾).

wchodzi od 2020-03-24

Ia.²⁸⁾ W przypadku ogłoszenia upadłości osoby fizycznej, na której utrzymaniu nie pozostają inne osoby, do masy upadłości nie wchodzi także część dochodu upadłego, która łącznie z dochodami wyłączonymi z masy upadłości na podstawie ust. 1 odpowiada kwocie stanowiącej 150% kwoty określonej w art. 8 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2019 r. poz. 1507, 1622 i 1690).

wchodzi od 2020-03-24

Ib.²⁹⁾ W przypadku ogłoszenia upadłości osoby fizycznej, na której utrzymaniu pozostają inne osoby, do masy upadłości nie wchodzi także część dochodu upadłego, która łącznie z dochodami wyłączonymi z masy upadłości na podstawie ust. 1 odpowiada iloczynowi liczby osób pozostających na utrzymaniu upadłego oraz upadłego i 150% kwoty określonej w art. 8 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

wchodzi od 2020-03-24

Ic.³⁰⁾ **Sędzia-komisarz na wniosek upadłego lub syndyka może w inny sposób określić część dochodu upadłego, która nie wchodzi do masy upadłości zgodnie z ust. 1a lub 1b, biorąc pod uwagę szczególne potrzeby upadłego i osób pozostających na jego utrzymaniu, w tym ich stan zdrowia, potrzeby mieszkaniowe oraz możliwości ich zaspokojenia. Na postanowienie sędziego-komisarza przysługuje zażalenie upadłemu i wierzycielom.**

wchodzi od 2020-03-24

Id.³¹⁾ Część dochodu upadłego, która nie wchodzi do masy upadłości zgodnie z ust. 1a-1c, **nie podlega egzekucji**.
2. Uchwała zgromadzenia wierzycieli może wyłączyć z masy upadłości inne składniki mienia upadłego.

Art. 63a [Rozstrzygnięcie wątpliwości]

wchodzi od 2020-03-24

Wątpliwości co do tego, które z przedmiotów należących do upadłego wchodzi w skład masy upadłości, rozstrzyga sędzia-komisarz na wniosek syndyka, upadłego lub wierzyciela. Na postanowienie sędziego-komisarza zażalenie przysługuje wnioskodawcy, upadłemu i wierzycielom.

Art. 64 [Środki na pomoc socjalną]

1. Mienie przeznaczone na pomoc dla pracowników upadłego i ich rodzin, stanowiące zgromadzone na odrębnym rachunku bankowym **środki pieniężne zakładowego funduszu świadczeń socjalnych**, tworzonego na podstawie przepisów o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, wraz z przypadającymi po ogłoszeniu upadłości kwotami pochodzącymi ze zwrotu udzielonych pożyczek na cele mieszkaniowe, wpłatami odsetek bankowych od środków tego funduszu oraz opłatami pobieranymi od korzystających z usług i świadczeń socjalnych finansowanych z tego funduszu organizowanych przez upadłego, **nie wchodzi w skład masy upadłości**. Składniki tego mienia oznaczy sędzia-komisarz.

[__]

ODDZIAŁ 4. CZYNNOŚCI UPADŁEGO DOTYCZĄCE MIENIA WCHODZĄCEGO W SKŁAD MASY UPADŁOŚCI.

Art. 75 [Prawo zarządu]

1. **Z dniem ogłoszenia upadłości upadły traci prawo zarządu oraz możliwość korzystania z mienia wchodzącego do masy upadłości i rozporządzania nim.**

2. Sędzia-komisarz określa zakres i czas korzystania przez upadłego lub osoby mu bliskie, którzy w dacie ogłoszenia upadłości zamieszkiwali w mieszkaniu znajdującym się w lokalu lub w budynku wchodzącym do masy upadłości, z tego **mieszkania**.

3.(uchylony)

Art. 76 (uchylony)

Art. 77 [Nieważność czynności upadłego]

1. **Czynności prawne upadłego dotyczące mienia wchodzącego do masy upadłości są nieważne.**
2. Na wniosek osoby trzeciej sędzia-komisarz może nakazać zwrot na jej rzecz z masy upadłości jej świadczenia wzajemnego, które osoba ta świadczyła w związku z dokonaniem przez nią z upadłym czynności prawnej, o której mowa w ust. 1. Do zwrotu tego świadczenia stosuje się odpowiednio przepisy o nienależnym świadczeniu.
3. Zwrot świadczenia, o którym mowa w ust. 2, można nakazać, **jeżeli czynność prawna została podjęta po ogłoszeniu upadłości i przed obwieszczeniem w Rejestrze postanowienia o ogłoszeniu upadłości, a osoba trzecia przy zachowaniu należytej staranności nie mogła wiedzieć o ogłoszeniu upadłości.** Na postanowienie sędziego-komisarza osobie tej przysługuje zażalenie.
4. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do ustanowienia zabezpieczenia finansowego zgodnie z przepisami ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r. o niektórych zabezpieczeniach finansowych (Dz.U. z 2016 r. poz. 891 oraz z 2019 r. poz. 326), jeżeli zawarcie umowy lub ustanowienie zabezpieczenia finansowego nastąpiło w dniu ogłoszenia upadłości, a uprawniony z zabezpieczenia wykaże, że nie wiedział i przy zachowaniu należytej staranności nie mógł wiedzieć o wszczęciu postępowania upadłościowego. Przepisu ust. 1 nie stosuje się również do zabezpieczeń, o których mowa w art. 67.

Art. 78 [Obowiązek spełnienia świadczenia] Spełnienie **świadczenia do rąk upadłego** dokonane po obwieszczeniu o ogłoszeniu upadłości w Rejestrze **nie zwalnia z obowiązku spełnienia świadczenia do masy upadłości**, chyba że równowartość świadczenia została przekazana przez upadłego do masy upadłości.

Art. 79 [Odpowiednie stosowanie] Przepisy art. 77 i 78 stosuje się również do czynności, które podlegają ujawnieniu w księdze wieczystej i rejestrach, jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej.

ODDZIAŁ 5. ZAKAZ OBCIĄŻANIA MASY UPADŁOŚCI.

Art. 81 [Hipoteka; zastaw]

1. Po ogłoszeniu upadłości **nie można obciążyć składników masy upadłości** hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym, zastawem skarbowym lub hipoteką morską w celu zabezpieczenia wierzytelności powstałej przed ogłoszeniem upadłości.

1a. Po ogłoszeniu upadłości **nie można ustanowić na składnikach masy upadłości hipoteki przymusowej ani zastawu skarbowego**, także dla zabezpieczenia wierzytelności powstałej po ogłoszeniu upadłości.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się, jeżeli wniosek o wpis hipoteki został złożony w sądzie co najmniej na **sześć miesięcy** przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości.

Art. 82 [Postanowienie o wykreśleniu wpisu z urzędu] Wpis w księdze wieczystej lub rejestrze dokonany z naruszeniem art. 81 podlega wykreśleniu z urzędu. Podstawą wykreślenia jest postanowienie sędziego-komisarza stwierdzające niedopuszczalność wpisu. Na postanowienie sędziego-komisarza przysługuje zażalenie.

- 2.3. Instytucja syndyka (art. 156 – 178). Wyznaczenie – w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości. Kwalifikacje i przeszkody (art. 157 i 157¹). Objęcie masy upadłości, wykonywanie zarządu i likwidacja (art. 173). W razie oporu dłużnika – wprowadzenie w posiadanie majątku przez komornika sądowego (art. 174). Działanie z mocy prawa. Syndyk dokonuje czynności we własnym imieniu, ale na rachunek upadłego i nie odpowiada osobiście za zaciągnięte dla masy – a tym bardziej za zaciągnięte wcześniej przez upadłego – zobowiązania (art. 160).

3. Skutki ogłoszenia upadłości co do zobowiązań upadłego i inne skutki materialnoprawne

- 3.1. Przegląd problematyki (art. 83 – 116 i art. 119 i n.).
- 3.2. Nieważność postanowień umownych zastrzegających zmianę lub rozwiązanie stosunku prawnego na wypadek złożenia wniosku lub ogłoszenia upadłości; bezskuteczność w stosunku do masy czynności uniemożliwiających albo utrudniających osiągnięcie celu postępowania upadłościowego (art. 83 – 84).

ROZDZIAŁ 2. SKUTKI OGŁOSZENIA UPADŁOŚCI CO DO ZOBOWIĄZAŃ UPADŁEGO.

(oznaczenie i tytuł oddziału 1 - uchylone)

Art. 83 [Nieważność postanowień] **Postanowienia umowy zastrzegające na wypadek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości lub ogłoszenia upadłości zmianę lub rozwiązanie stosunku prawnego, którego stroną jest upadły, są nieważne.**

Art. 84 [Bezskuteczność czynności prawnej]

1. **Postanowienie umowy, której stroną jest upadły, uniemożliwiające albo utrudniające osiągnięcie celu postępowania upadłościowego jest bezskuteczne w stosunku do masy upadłości.**

2. Umowa **przeniesienia** własności rzeczy, wierzytelności lub innego prawa zawarta w celu zabezpieczenia wierzytelności jest skuteczna wobec masy upadłości, jeżeli została zawarta **w formie pisemnej z datą pewną**.
3. Umowa ustanawiająca zabezpieczenie finansowe na podstawie ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r. o niektórych zabezpieczeniach finansowych dla swojej skuteczności wobec masy upadłości nie wymaga zachowania formy pisemnej z datą pewną.

- 3.2. Niezwłoczna wymagalność zobowiązań pieniężnych i zamiana z mocy ustawy zobowiązań niepieniężnych na pieniężne i płatne (art. 91 § 1 i 2); potrącenie (art. 93).

Art. 91 [Wymagalność zobowiązań]

1. **Zobowiązania pieniężne upadłego, których termin płatności świadczenia jeszcze nie nastąpił, stają się wymagalne z dniem ogłoszenia upadłości.**
2. **Zobowiązania majątkowe niepieniężne zmieniają się z dniem ogłoszenia upadłości na zobowiązania pieniężne i z tym dniem stają się płatne, chociażby termin ich wykonania jeszcze nie nastąpił.**

Art. 92 [Odsetki od wierzytelności]

1. Z masy upadłości mogą być zaspokojone **odsetki od wierzytelności, należne od upadłego, za okres do dnia ogłoszenia upadłości.**
2. Przepis ust. 1 nie dotyczy odsetek od wierzytelności zabezpieczonych hipoteką, wpisem w rejestrze, zastawem, zastawem rejestrowym, zastawem skarbowym albo hipoteką morską. Odsetki te mogą być zaspokojone tylko z przedmiotu zabezpieczenia.

Art. 93 [Potrącenie wierzytelności]

1. **Potrącenie wierzytelności upadłego z wierzytelnością wierzyciela jest dopuszczalne, jeżeli obie wierzytelności istniały w dniu ogłoszenia upadłości, chociażby termin wymagalności jednej z nich jeszcze nie nastąpił.**

[__]

- 3.3. Opcja syndyka odstąpienia od umów wzajemnych; problem umowy o arbitraż – zawieszenie postępowania do ustalenia osoby syndyka (art. 98 – 99, 114, 147a)

Art. 98 [Wykonanie zobowiązania przez syndyka]

1. **Jeżeli w dniu ogłoszenia upadłości zobowiązania z umowy wzajemnej nie zostały wykonane w całości lub części, syndyk może, za zgodą sędziego-komisarza, wykonać zobowiązanie upadłego i zażądać od drugiej strony spełnienia świadczenia wzajemnego lub od umowy odstąpić ze skutkiem na dzień ogłoszenia upadłości.**
 - 1a. Wydając zgodę, o której mowa w ust. 1, sędzia-komisarz kieruje się celem postępowania upadłościowego, biorąc także pod uwagę ważny interes drugiej strony umowy.
 - 1b. Na postanowienie sędziego-komisarza zażalenie przysługuje upadłemu oraz drugiej stronie umowy.
 - 1c. **Jeżeli w dniu ogłoszenia upadłości upadły był stroną umowy innej niż umowa wzajemna, syndyk może od umowy odstąpić, chyba że ustawa przewiduje inny skutek. Przepisy ust. 1-1b stosuje się odpowiednio.**
2. Na żądanie drugiej strony złożone w formie pisemnej z datą pewną, syndyk w terminie trzech miesięcy oświadczy na piśmie, czy od umowy odstępuje, czy też żąda jej wykonania. Niezłożenie w tym terminie oświadczenia przez syndyka **uważa się za odstąpienie** od umowy.
3. Druga strona, która ma obowiązek spełnić świadczenie wcześniej, może wstrzymać się ze spełnieniem świadczenia, do czasu spełnienia lub zabezpieczenia świadczenia wzajemnego. Prawo to drugiej stronie nie przysługuje, jeżeli w czasie zawarcia umowy wiedziała lub wiedzieć powinna o istnieniu podstaw do ogłoszenia upadłości.

Art. 99 [Odstąpienie syndyka od umowy] **Jeżeli syndyk odstępuje od umowy, druga strona nie ma prawa do zwrotu spełnionego świadczenia, chociażby świadczenie to znajdowało się w masie upadłości. Strona może dochodzić w postępowaniu upadłościowym należności z tytułu wykonania zobowiązania i poniesionych strat, zgłaszając te wierzytelności sędziemu-komisarzowi.**

[__]

Art. 114 [Wypowiedzenie umowy leasingu]

1. W przypadku ogłoszenia upadłości korzystającego z rzeczy na podstawie umowy leasingu syndyk może, za zgodą sędziego-komisarza, **odstąpić z dniem ogłoszenia upadłości od umowy leasingu.** Przepisy art. 98 ust. 2 i art. 99 stosuje się odpowiednio.
2. W razie ogłoszenia upadłości finansującego leasing przepisów ustawy o odstąpieniu od umowy przez syndyka nie stosuje się.

Art. 147 [Zapis na sąd polubowny] Do postępowań przed sądami polubownymi przepisy art. 174 § 1 pkt 4 i 5 oraz art. 180 § 1 pkt 5 Kodeksu postępowania cywilnego, a także art. 144 i art. 145 stosuje się odpowiednio.

3.4. Zabezpieczenie własności osób trzecich (art. 100 – 101).

Art. 100 [Prawo żądania zwrotu]

1. Sprzedawca może żądać zwrotu rzeczy ruchomej - także papierów wartościowych - wysłanej upadłemu bez otrzymania ceny, jeżeli rzecz ta nie została objęta przed ogłoszeniem upadłości przez upadłego lub przez osobę upoważnioną przez niego do rozporządzania rzeczą. Prawo żądania zwrotu służy także komisantowi, który wysłał rzecz upadłemu.

2. Sprzedawca lub komisant, któremu rzecz została zwrócona, zwraca koszty, które zostały poniesione lub mają być poniesione, oraz otrzymane zaliczki.

3. Syndyk może jednak rzecz zatrzymać, jeżeli zapłaci lub zabezpieczy należną od upadłego cenę i koszty. Prawo to przysługuje syndykowi w terminie miesiąca od dnia żądania zwrotu.

Art. 101 [Skuteczność zastrzeżenia prawa własności]

1. Zastrzeżone w umowie sprzedaży na rzecz sprzedawcy prawo własności nie wygasa z powodu ogłoszenia upadłości nabywcy, jeżeli jest skuteczne wobec jego wierzycieli według przepisów Kodeksu cywilnego.

[_]

4. Bezskuteczność i zaskarżanie czynności upadłego

4.1. Bezskuteczność czynności poprzedzających upadłość: czynności nieekwiwalentne, zabezpieczenie i zapłata długu, czynności odpłatne z osobami bliskimi, przelew wiarytelności przyszłej (art. 127 – 129).

4.2. Bezskuteczność hipoteki i zastawu (art. 130), postanowień zastrzegających karę umowną (art. 130a).

4.3. Roszczenie masy upadłości o kompensację skutków czynności nieskutecznej (art. 134).

DZIAŁ III. BEZSKUTECZNOŚĆ I ZASKARŻANIE CZYNNOŚCI UPADŁEGO.

Art. 127 [Bezskuteczność czynności prawnych upadłego]

1. Bezskuteczne w stosunku do masy upadłości są czynności prawne dokonane przez upadłego w ciągu roku przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, którymi rozporządził on swoim majątkiem, jeżeli dokonane zostały nieodpłatnie albo odpłatnie, ale wartość świadczenia upadłego przewyższa w rażąco stopniu wartość świadczenia otrzymanego przez upadłego lub zastrzeżonego dla upadłego lub dla osoby trzeciej.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do ugody sądowej, uznania powództwa i zrzeczenia się roszczenia.

3. Bezskuteczne są również zabezpieczenie i zapłata długu niewymagalnego dokonane przez upadłego w ciągu sześciu miesięcy przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Jednak ten, kto otrzymał zapłatę lub zabezpieczenie, może w drodze powództwa lub zarzutu żądać uznania tych czynności za skuteczne, jeżeli w czasie ich dokonania nie wiedział o istnieniu podstawy do ogłoszenia upadłości.

4. Przepisów ust. 1-3 nie stosuje się do zabezpieczeń ustanowionych przed dniem ogłoszenia upadłości w związku z terminowymi operacjami finansowymi, pożyczkami instrumentów finansowych lub sprzedażą instrumentów finansowych ze zobowiązaniem do ich odkupu, o których mowa w art. 85 ust. 1.

Art. 128 [Bezskuteczność czynności prawnych odpłatnych]

1. Sędzia-komisarz z urzędu albo na wniosek syndyka uzna za bezskuteczną w stosunku do masy upadłości odpłatną czynność prawną dokonaną przez upadłego w terminie sześciu miesięcy przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości z małżonkiem, krewnym lub powinowatym w linii prostej, krewnym lub powinowatym w linii bocznej do drugiego stopnia włącznie, z osobą pozostającą z upadłym w faktycznym związku, prowadzącą z nim wspólnie gospodarstwo domowe albo z przysposobionym lub przysposabiającym, chyba że druga strona czynności wykáže, że nie doszło do pokrzywdzenia wierzycieli. Na postanowienie sędziego-komisarza przysługuje zażalenie.

1a. Do czynności upadłego, dokonanych ze spółką, w której upadły jest członkiem zarządu, jedynym współnikiem lub akcjonariuszem, oraz ze spółkami, w których osoby wymienione w ust. 1 są członkami zarządu lub jedynymi współnikami lub akcjonariuszami, przepis ust. 1 stosuje się.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do czynności upadłego, będącego spółką lub osobą prawną, dokonanej z jej współnikami, ich reprezentantami lub ich małżonkami, jak również ze spółkami powiązаныmi, ich współnikami, reprezentantami lub małżonkami tych osób.

3. Do czynności upadłego będącego spółką, których dokonał z inną spółką, jeżeli jedna z nich była spółką dominującą, a także jeżeli ta sama spółka jest spółką dominującą w stosunku do upadłego i drugiej strony czynności, przepis ust. 1 stosuje się.

Art. 128a [Bezskuteczność przelewu wierzytelności przyszłej]

1. Bezskuteczny w stosunku do masy upadłości jest przelew wierzytelności przyszłej, jeżeli wierzytelność ta powstała po ogłoszeniu upadłości.

2. W przypadku gdy umowa przelewu wierzytelności została zawarta nie później niż sześć miesięcy przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości w formie pisemnej z datą pewną, przepisu ust. 1 nie stosuje się.

Art. 129 [Bezskuteczność wynagrodzenia umownego]

1. Jeżeli wynagrodzenie za pracę reprezentanta upadłego lub pracownika upadłego wykonującego zadania w zakresie zarządu przedsiębiorstwem lub wynagrodzenie osoby świadczącej usługi związane z zarządkiem lub nadzorem nad przedsiębiorstwem upadłego określone w umowie o pracę, umowie o świadczenie usług lub uchwale organu upadłego zawartej lub podjętej przed dniem ogłoszenia upadłości jest rażąco wyższe od przeciętnego wynagrodzenia za tego rodzaju pracę lub usługi i nie jest uzasadnione nakładem pracy, sędzia-komisarz z urzędu albo na wniosek syndyka uznaje, że określona część wynagrodzenia przypadająca za okres przed dniem ogłoszenia upadłości, nie dłuższy jednak niż sześć miesięcy przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, jest bezskuteczna w stosunku do masy upadłości, chociażby wynagrodzenie zostało już wypłacone. Sędzia-komisarz może uznać za bezskuteczne w całości lub części w stosunku do masy upadłości wynagrodzenie reprezentanta upadłego, pracownika upadłego wykonującego zadania w zakresie zarządu przedsiębiorstwem lub osoby świadczącej usługi związane z zarządkiem lub nadzorem nad przedsiębiorstwem upadłego przypadające za czas po dniu ogłoszenia upadłości, jeżeli ze względu na objęcie zarządu przez syndyka nie jest ono uzasadnione nakładem pracy.

[__]

4. Na postanowienie sędziego-komisarza przysługuje zażalenie.

Art. 130 [Bezskuteczność hipoteki, zastawu]

1. Sędzia-komisarz na wniosek syndyka uzna za bezskuteczne w stosunku do masy upadłości obciążenie majątku upadłego hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym lub hipoteką morską, jeżeli upadły nie był dłużnikiem osobistym zabezpieczonego wierzyciela, a obciążenie to zostało ustanowione w ciągu roku przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości i w związku z jego ustanowieniem upadły nie otrzymał żadnego świadczenia.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio, jeżeli obciążenie rzeczowe ustanowione zostało w zamian za świadczenie, które jest niewspółmiernie niskie do wartości udzielanego zabezpieczenia.

3. Bez względu na wysokość świadczenia otrzymanego przez upadłego sędzia-komisarz uzna za bezskuteczne obciążenia, o których mowa w ust. 1 i 2, jeżeli obciążenia te zabezpieczają długi osób, o których mowa w art. 128, chyba że druga strona wykaże, że nie doszło do pokrzywdzenia wierzycieli.

4. Na postanowienie sędziego-komisarza przysługuje zażalenie.

Art. 130a [Bezskuteczność kar umownych] Sędzia-komisarz na wniosek syndyka uzna za bezskuteczne w stosunku do masy upadłości w całości lub części kary umowne zastrzeżone na wypadek niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, jeżeli zobowiązanie zostało w znacznej części wykonane przez upadłego lub jeżeli kara umowna jest rażąco wygórowana. Na postanowienie sędziego-komisarza przysługuje zażalenie.

Art. 131 [Odesłania] W sprawach nieuregulowanych przepisami art. 127-130a do zaskarżenia czynności prawnych upadłego, dokonanych z pokrzywdzeniem wierzycieli, przepisy art. 132-134 oraz przepisy Kodeksu cywilnego o ochronie wierzyciela w przypadku niewypłacalności dłużnika stosuje się odpowiednio.

Art. 131a [Dzień złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości] Jeżeli upadłość ogłoszono w wyniku rozpoznania wniosku o ogłoszenie upadłości złożonego nie później niż w terminie 3 miesięcy od dnia zakończenia postępowania restrukturyzacyjnego albo uprawomocnienia się postanowienia o umorzeniu postępowania restrukturyzacyjnego, przez dzień złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, o którym mowa w art. 127-130, rozumie się dzień złożenia wniosku restrukturyzacyjnego.

Art. 132 [Prawo do wniesienia powództwa]

1. Powództwo może wytoczyć syndyk.

2. Syndyk nie ponosi opłat sądowych.

3. Nie można żądać uznania czynności za bezskuteczną po upływie dwóch lat od dnia ogłoszenia upadłości, chyba że na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego uprawnienie to wygasło wcześniej. Termin ten nie ma zastosowania, gdy żądanie uznania czynności za bezskuteczną zgłoszone zostało w drodze zarzutu.

Art. 133 [Wejście na miejsce powoda]

1. Syndyk może wstąpić w miejsce powoda w sprawie wszczętej przez wierzyciela, który zaskarżył czynności upadłego. W tym przypadku, jeżeli pozwanym był także upadły, postępowanie w stosunku do niego umarza się po uprawomocnieniu się postanowienia o ogłoszeniu upadłości.

2. Z odzyskanej części majątku syndyk zwraca wierzycielowi poniesione przez niego koszty procesu.

3. W razie umorzenia postępowania upadłościowego lub uchylecia postępowania upadłościowego przed zakończeniem sprawy, o której mowa w ust. 1, sąd zawiadamia o toczącym się procesie wierzyciela, który może w ciągu dwóch tygodni przystąpić do sprawy w charakterze powoda. Wierzyciel, który zgłosił swoje przystąpienie do sprawy, nie może żądać powtórzenia dotychczasowego postępowania.

4. Wierzyciel, który otrzymał przed ogłoszeniem upadłości jakiegokolwiek świadczenie na mocy wyroku uznającego czynność upadłego za bezskuteczną, nie ma obowiązku wydania otrzymanego świadczenia masie upadłości.

Art. 134 [Przekazanie do masy upadłości]

1. Jeżeli czynność upadłego jest bezskuteczna z mocy prawa lub została uznana za bezskuteczną, to, co wskutek tej czynności ubyło z majątku upadłego lub do niego nie weszło, podlega przekazaniu do masy upadłości, a jeżeli przekazanie w naturze jest niemożliwe, do masy upadłości wpłaca się równowartość w pieniądzu. Za zgodą sędziego-komisarza druga strona czynności może zwolnić się z obowiązku przekazania do masy upadłości tego, co wskutek tej czynności z majątku upadłego ubyło, przez zapłatę różnicy między wartością rynkową świadczenia dłużnika z dnia zawarcia umowy, a wartością świadczenia otrzymanego przez dłużnika. Na postanowienie, o którym mowa w zdaniu poprzednim, przysługuje zażalenie.

1a. Jeżeli osoba obowiązana do przekazania składników majątkowych do masy upadłości nie wykona swojego obowiązku na wezwanie syndyka, sędziego-komisarza wskazuje taką osobę lub takie osoby i określa zakres obowiązku każdej z nich. Na postanowienie sędziego-komisarza przysługuje zażalenie. Prawomocne postanowienie ma moc tytułu wykonawczego.

2. W przypadkach, o których mowa w ust. 1, świadczenie wzajemne osoby trzeciej zwraca się tej osobie, jeżeli znajduje się w masie upadłości oddzielnie od innego majątku lub o ile masa upadłości jest nim wzbogacona. Jeżeli świadczenie nie podlega zwrotowi, osoba trzecia może dochodzić wierzytelności w postępowaniu upadłościowym.

[Dalsze wykłady zostały przygotowane specjalnie dla zajęć w trybie zdalnym]

WYKŁAD 3

Procesowe zagadnienia prawa upadłościowego oraz zarys ich regulacji

w prawie polskim

Część pierwsza – źródła prawa i organy

1. Postępowanie upadłościowe i jego regulacja

1.1. Etapy postępowania upadłościowego. Szczegółowe zagadnienia przebiegu postępowania upadłościowego będą tematem wykładu 4. Wstępnie postępowanie to można podzielić na dwa podstawowe etapy:

- postępowanie w przedmiocie ogłoszenia upadłości (art. 18 – 56h);
- „właściwe” postępowanie upadłościowe: (termin ustawowy: **postępowanie po ogłoszeniu upadłości**, art. 149 i n., uregulowane w szeregu kolejnych tytułów); w jego ramach wyróżnić trzeba w szczególności:
 - postępowanie związane ze **zgłoszeniem i ustaleniem wierzytelności** (art. 236 – 266);
 - **likwidację** masy upadłości (art. 306 – 334);
 - **podział funduszków** masy upadłościowej (art. 335 – 360).

Wyróżnienia wymagają także:

- regulacja **zakończenia lub umorzenia** postępowania upadłościowego (art. 361 – 372; ściśle rzecz biorąc, nie jest to etap postępowania, ale regulacja przesłanek, trybu i skutków jego zamknięcia). UWAGA: „zakończenie” postępowania upadłościowego to termin konwencyjny stosowany do **stwierdzenia zakończenia** postanowieniem sądu; w specyficznej konwencji terminologicznej pr. upadł. **umorzenie**, które także zamyka

postępowanie, należy odróżniać od „zakończenia” *stricto sensu*; bliżej na ten temat w wykładzie 4.

- mające odrębny charakter **postępowanie zabezpieczające** prowadzone na etapie postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości (art. 36 – 43, zob. wykład 2);
- luźno związane z postępowaniem upadłościowym **postępowanie w sprawach orzekania zakazu prowadzenia działalności gospodarczej** (art. 373- 377).

Ponadto szereg czynności dokonywanych w związku z likwidacją masy i podziałem jej funduszy wymaga postanowienia lub zgody sędziego-komisarza albo sądu upadłościowego, w związku z czym w toku właściwego postępowania upadłościowego mogą się toczyć liczne **incydentalne postępowania**.

1.2. Regulacja postępowania upadłościowego

- Postępowanie upadłościowe **toczy się zasadniczo według przepisów k.p.c.**, które stosują się, wprost lub odpowiednio, do dokonywanych w tym postępowaniu czynności i wydawanych orzeczeń oraz środków odwoławczych. Ustawa nie zawiera jednolitego odesłania do przepisów k.p.c., ale **kilka osobnych**:
 - do postępowania w **przedmiocie ogłoszenia upadłości** stosuje się, z mocy art. 35 pr.upadł., przepisy k.p.c. o procesie (przepisy księgi pierwszej części pierwszej), z wyjątkiem przepisów o zawieszeniu i wznowieniu postępowania (ponadto, od 24 marca 2020 r., stosuje się odpowiednio wskazane w art. 35 przepisy pr.upadł. regulujące „właściwe” postępowanie upadłościowe);
 - do „**właściwego**” **postępowania upadłościowego** stosuje się, z mocy art. 229 pr. upadł., podobnie odpowiednio, te same przepisy k.p.c. o procesie; tu przepisy te stosują się jednak z istotnymi zmianami wynikającymi z art. 214 – 228 pr. upadł.;
 - do **postępowań zabezpieczających** prowadzonych na etapie postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości (art. 36 – 43, zob. wykład 2) stosuje się odpowiednio, z mocy art. 37 pr.upadł., przepisy k.p.c. o zabezpieczeniu (w pierwszym rzędzie art. 730 – 757);
 - do postępowania w sprawach orzekania **zakazu prowadzenia działalności gospodarczej** stosuje się, z mocy art. 376 pr. upadł., przepisy k.p.c. o postępowaniu nieprocesowym (księga druga części pierwszej, art. 506 – 525);
 - do **incydentalnych postępowań** wspomnianych w pkt 1.1 powyżej stosuje się oczywiście również przepisy k.p.c.; sytuacje te są objęte odesłaniem z art. 229 pr. upadł.
- **Z pierwszeństwem przed przepisami k.p.c.** stosuje się liczne szczególne przepisy procesowe dotyczące postępowania upadłościowego, zawarte w ustawie. Regulują one m.in. właściwość i skład sądu, niektóre szczegółowe wymagania dotyczące pism procesowych i orzeczeń oraz doręczenia i obwieszczenia orzeczeń, legitymację do składania wniosków, status uczestników postępowania.

2. Organy w postępowaniu upadłościowym i reprezentacja wierzycieli

2.1. Sąd upadłościowy

Sądem upadłościowym jest sąd właściwy w I instancji w postępowaniu upadłościowym. Jego status regulują przepisy art. 149 – 150 pr. upadł. Funkcję tę pełni **sąd rejonowy – sąd gospodarczy**.

- Sądem upadłościowym staje się ten sąd, który ogłosił upadłość. **Właściwość miejscowa** jest zasadniczo związana z **głównym ośrodkiem podstawowej działalności dłużnika**. Kryterium to nie jest jednak jednoznaczne, postępowanie na etapie przed ogłoszeniem upadłości (z wniosku o ogłoszenie) może się więc toczyć w kilku sądach: zob. art. 19. Wówczas rozstrzyga to, **który sąd wcześniej ogłosił upadłość**.

- Sąd upadłościowy wyznacza **sędziego komisarza** oraz **syndyka**; rozpoznaje zażalenia na postanowienia sędziego komisarza; rozstrzyga kwestie merytoryczne o najważniejszym znaczeniu w postępowaniu upadłościowym; postanawia o zakończeniu lub umorzeniu postępowania.

2.2. Sędzia komisarz

Sędzia komisarz (art. 152 – 155 pr. upadł.) jest **jednoosobowym organem procesowym** specyficznym dla postępowania upadłościowego. Wydaje postanowienia w sprawach wskazanych w przepisach pr. upadł., które wymagają orzeczenia sądu a nie należą do właściwości sądu upadłościowego, nadzoruje działania syndyka i pozostaje z nim w bezpośrednim kontakcie, może zobowiązać syndyka do uzyskania swojej zgody przed dokonaniem oznaczonych czynności. Co do pełnej listy tych czynności zob. komentarz do art. 152. Czynności sędziego komisarza może wykonywać także jego wyznaczony w tym samym trybie **stały zastępca**.

2.3. Syndyk

Status prawny **syndyka** (art. 156 – 186 pr. upadł.) został już przedstawiony w wykładzie 2. Syndykiem może być osoba fizyczna lub spółka handlowa. Osoba wykonująca funkcje syndyka (lub wspólnicy takiej spółki) musi posiadać co najmniej **licencję doradcy restrukturyzacyjnego**. Syndyk **nie jest organem sądowym, podwładnym sędziego komisarza, ani zleceniobiorcą sądu**. Jest specyficznym organem będącym podmiotem prawa prywatnego i występującym we własnym imieniu, ale działającym jako **funkcjonariusz publiczny** na podstawie wprost przyznanych przez ustawę kompetencji. Nie prowadzi postępowania w ścisłym znaczeniu (nie wydaje orzeczeń), natomiast wykonuje czynności faktyczne oraz dokonuje czynności prawa materialnego i czynności procesowych (jako strona lub uczestnik postępowań) w zakresie **zarządu masą upadłości** oraz w celu jej **likwidacji**.

Powyższe ustalenia można odnieść odpowiednio także do **zastępcy syndyka** oraz do organów wykonujących niektóre funkcje charakterystyczne dla syndyka przed ogłoszeniem upadłości (nadzorca sądowy i zarządca przymusowy, zob. wykład 2).

2.4. Zgromadzenie i rada wierzycieli

Instytucje te (uregulowane w art. 191 – 213) nie pełnią funkcji publicznych. Stanowią **organy sformalizowanej, quasi-korporacyjnej reprezentacji zbiorowych interesów wierzycieli** upadłego i w tym charakterze mogą wyrazić zgodę lub odmówić zgody na najważniejsze decyzje dotyczące **sposobu likwidacji majątku** upadłego.

- Kompetencje **zgromadzenia wierzycieli** nie są uregulowane w przepisach dotyczących jego zwoływania, uczestnictwa i podejmowania uchwał, ale rozrzucone wśród przepisów ustawy (zob. art. 191 pkt 1). Najważniejsze z nich to wypowiedzenie się w sprawie **wyłłączeń z masy upadłości** (art. 73 i art. 199 ust. 2), w sprawie **obciążenia wierzycieli zaliczką** na koszty postępowania (art. 232), oraz w sprawie **zatwierdzenia układu** objętego przepisami art. 266a – 266f. Zgromadzenie podejmuje decyzje w trybie głosowania, przy czym jest on bardzo specyficzny (można łączyć głosowanie pisemne i ustne), a wymagana większość określana jest podwójnie: „**według głów**” (tzn. większość głosujących) oraz według **wartości wierzytelności** reprezentowanych przez głosujących (zob. art. 199 ust. 1 i 2). Sędzia komisarz może uchylić uchwałę zgromadzenia tylko z przyczyn wymienionych w art. 200.
- **Rada wierzycieli** (art. 201 – 213) powoływana jest przez sędziego komisarza z urzędu, jeśli uzna to za potrzebne, albo na wniosek. Wniosek może złożyć **upadły lub określona grupa wierzycieli** (art. 201 ust. 2). Podstawowe kompetencje rady wierzycieli określają przepisy art. 205 i 206. W szczególności **kontroluje ona** (w interesie wierzycieli) **czynności syndyka i może wnioskować o jego zmianę** (art. 207a), a niektóre istotne decyzje, m.in. wymienione w art. 206 ust. 1, wymagają jej zgody. Uchwały rady

wierzycieli zapadają większością głosów. Jeżeli rada nie została powołana, przewidziane dla niej czynności wykonuje **sędzia komisarz**.

WYKŁAD 4

Procesowe zagadnienia prawa upadłościowego oraz zarys ich regulacji w prawie polskim

Część druga – przebieg postępowania upadłościowego

1. Postępowanie w przedmiocie ogłoszenia upadłości

1.1. Uwagi ogólne

Problematyka postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości (w ustawie nazywanego także krócej: postępowaniem o ogłoszenie upadłości) była już częściowo tematem wykładu 2. Regulacja zarówno tego postępowania, jak właściwego postępowania upadłościowego (po ogłoszeniu), jest bardzo obszerna i szczegółowa. Dla celów niniejszego wykładu omówimy tylko najważniejsze kwestie, **pomijając m.in. zagadnienia szczególnej regulacji środków odwoławczych oraz szczegółowe wymagania dotyczące treści pism procesowych, czynności procesowych i orzeczeń sądu upadłościowego.**

1.2. Wniosek o ogłoszenie upadłości

Uczestnikiem postępowania o ogłoszenie upadłości jest zawsze dłużnik, a jeśli wniosek złożył kto inny niż dłużnik, to także **wnioskodawca**. Wymogi formalne wniosku reguluje art. 22. Omówienia wymaga przede wszystkim kwestia uprawnienia i obowiązku zgłoszenia takiego wniosku.

- **Uprawnienie do złożenia wniosku** przysługuje, zgodnie z art. 20 ust. 1, dłużnikowi i każdemu z jego wierzycieli **osobistych** (a więc nie przysługuje np. uprawnionemu z hipoteki na nieruchomości dłużnika).
- Jeżeli dłużnik jest pełną lub ułomną osobą prawną, **uprawnienie do złożenia wniosku przysługuje ponadto**, zgodnie z art. 20 ust. 2, między innymi:
 - **wspólnikom handlowych spółek osobowych** odpowiadającym bez ograniczenia za zobowiązania spółki oraz **likwidatorom** takich spółek i likwidatorom osób prawnych;
 - osobom uprawnionym na podstawie ustawy, umowy spółki lub statutu do **prowadzenia spraw dłużnika i jego reprezentowania** (te kryteria wyłączają zatem osoby umocowane na podstawie pełnomocnictwa, w tym prokury; natomiast osoby objęte tym przepisem mają również **obowiązek** złożenia wniosku, patrz niżej);
 - **organowi założycielskiemu** przedsiębiorstwa państwowego;
 - **kuratorowi** ustanowionemu na podstawie art. 42 ust. 1 k.c. dla osoby prawnej wpisanej do KRS.
- Bardzo istotnym elementem reżimu upadłościowego jest **obowiązek prawny złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości**, ciążący z chwilą zajścia przesłanek upadłości (zob. wykład 1, pkt 5) nie tylko na samym dłużniku (art. 21 ust. 1), ale także innych osobach, do których, zgodnie z art. 21 ust. 2, należą:
 - osoby **uprawnione na podstawie ustawy, umowy spółki lub statutu do prowadzenia spraw dłużnika i jego reprezentowania**;
 - **zarządca sukcesyjny** (zob.: ustawa z dnia 5 lipca 2018 r. o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej, Dz.U. z 2018 r. poz. 1629).

Art. 21 ust. 3 przewiduje **sankcje** za niewykonanie obowiązku złożenia wniosku w postaci **odpowiedzialności za szkodę**, jaką spowoduje niezłożenie wniosku lub zwłoka

w wykonaniu tego obowiązku. Poszkodowanymi będą oczywiście przede wszystkim wierzyciele, ale mogą również być inne osoby. Sankcja ta ma praktyczne znaczenie tylko w wypadku, gdy odpowiedzialność ponosi osoba inna niż sam dłużnik.

2. „Właściwe” postępowanie upadłościowe (postępowanie po ogłoszeniu upadłości)

2.1. Postępowanie związane ze zgłoszeniem i ustaleniem wierzytelności (art. 236 – 266)

- Zgłoszenie wierzytelności syndykowi (do 23.03.2020 r. – sędziemu-komisarzowi) ma na celu doprowadzenie do jej „ustalenia” i wpisania na **listę wierzytelności**, co oznacza uznanie jej istnienia i wysokości dla celów postępowania upadłościowego. **Wierzycielem w rozumieniu pr. upadł. jest zgodnie z art. 189 każdy uprawniony do zaspokojenia z masy upadłości**, choćby wierzytelność nie wymagała zgłoszenia. Pojęcie to jest więc węższe, niż materialnoprawne pojęcie wierzyciela upadłego; obejmuje tylko:
 - tych wierzycieli, którzy dokonali **skutecznego zgłoszenia**;
 - uprzywilejowaną grupę tych, którzy **mają prawo do zaspokojenia bez zgłoszenia** (zob. niżej).
- Zgłoszenie wierzytelności **przerywa bieg przedawnienia** (art. 239a) i jest **pismem procesowym** rozpoczynającym postępowanie o jej umieszczenie na liście.
- Żaden wierzyciel **nie ma obowiązku zgłoszenia** wierzytelności. Obwieszczenie o ogłoszeniu upadłości ma na celu **umożliwienie wierzycielom udziału w postępowaniu upadłościowym**, do czego zgłoszenie jest niezbędne. Wierzyciel, który wierzytelności nie zgłosi, nie będzie (pominąwszy ww. wyjątki) uprawniony do zaspokojenia z masy upadłości, natomiast jego wierzytelność będzie mimo to podlegała określonym w pr. upadł. skutkom wynikającym z trwania i zakończenia postępowania.
- Zgodnie z art. 236, **zgłoszenie wierzytelności** (w terminie oznaczonym w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości) **jest potrzebne w wypadku wierzycieli osobistych** upadłego, jeśli ich wierzytelność **wymaga ustalenia**. **Nie podlegają uznaniu przez wciągnięcie na listę wierzytelności** koszty postępowania i inne długi masy upadłości, w tym wierzytelności z zobowiązań zaciągniętych przez syndyka (zob. art. 230; syndyk zaspokaja te wierzytelności „na bieżąco”, bez odrębnej procedury: art. 343 ust. 1 i 1a).
- **Nie wymagają one zgłoszenia** (mogą być zgłoszone, ale nawet w braku zgłoszenia powinny być **z urzędu** wciągnięte na listę):
 - wierzytelności **zabezpieczone hipoteką i innymi zabezpieczeniami prawno-rzeczowymi lub wpisem w księdze wieczystej**, także wtedy gdy były to wierzytelności innych osób niż upadłego, zabezpieczone na rzeczach wchodzących w skład masy czy innych osób (art. 236 ust. 2 i 3);
 - należności **ze stosunku pracy** i roszczenia Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych (art. 237 i 238).
- Syndyk **bada zgłoszenie wierzytelności** pod względem formalnym i merytorycznym (art. 241 – 243), przy czym ma obowiązek wezwać upadłego do oświadczenia, czy daną wierzytelność uznaje. Syndyk może:
 - **zwrócić wniosek** o wpis wierzytelności z przyczyn formalnych;
 - po sprawdzeniu wierzytelności **odmówić jej uznania**;
 - **uznać** i uwzględnić ją na **liście wierzytelności**, sporządzonej niezwłocznie po upływie terminu do zgłoszenia i sprawdzeniu zgłoszonych wierzytelności (art. 244).
- **Lista wierzytelności** stanowi podstawę dalszego postępowania. Zostaje ona złożona sędziemu-komisarzowi i umieszczona w KRZ (Krajowy Rejestr Zadłużonych, art. 4a), a jej złożenie jest przedmiotem obwieszczenia (art. 255). Lista podlega jednak ewentualnym uzupełnieniom i korektom (art. 253 – 254).
- Lista wierzytelności **może być zaskarżona** w trybie tzw. **sprzeciwu** przez wierzyciela nie zgadzającego się z decyzją syndyka (art. 256 – 262). O sprzeciwie rozstrzyga sędzia-

komisarz; syndyk jest uczestnikiem tego postępowania. Na postanowienie w przedmiocie sprzeciwu przysługuje zażalenie. Po rozstrzygnięciu wszystkich sprzeciwów lista zostaje odpowiednio skorygowana przez sędziego-komisarza i zatwierdzona przez niego (o czym również należy obwieścić). Nie wyklucza to dalszych zmian na zatwierdzonej liście, jednak już tylko z urzędu, oraz jej uzupełnień i sprostowań.

- **Odmowa wpisania wierzytelności na listę nie stanowi rozstrzygnięcia ewentualnego sporu o jej istnienie lub kwotę.** Wierzyciel może jej dochodzić we właściwym trybie (tzn. przed sądem polskim albo zagranicznym lub sądem polubownym), ale dopiero po umorzeniu lub zakończeniu postępowania upadłościowego (art. 263).

2.2. Likwidacja masy upadłości (art. 306 – 334)

- Skomplikowanej procedury mającej na celu **likwidację aktywów masy upadłości** i jej rozdzielenie między wierzycieli można częściowo uniknąć, jeśli w postępowaniu upadłościowym zostanie zawarty **układ** (art. 266a – 266f). Istotą układu jest redukcja i rozłożenie na raty spłaty wierzytelności upadłego.
- **Likwidację prowadzi syndyk**, a jej podstawą są sporządzone przez syndyka i składane sędziemu-komisarzowi: spis inwentarza, oszacowanie masy upadłości i plan likwidacyjny oraz sprawozdanie finansowe (art. 306 – 308).
- Likwidacja może przybrać formę **sprzedaży licytacyjnej**, a niekiedy także **z wolnej ręki**, poszczególnych składników (aktywów) masy upadłości – rzeczy i praw; preferowana jest jednak **sprzedaż całego przedsiębiorstwa** upadłego lub przynajmniej jego części (art. 310 – 334). Istotne kompetencje w kształtowaniu warunków sprzedaży ma sędzia komisarz, a w wypadkach przewidzianych w ustawie może się wypowiedzieć także rada lub zgromadzenie wierzycieli. Sprzedaż w postępowaniu upadłościowym ma skutki **sprzedaży egzekucyjnej** (nabycie pierwotne, zob. zwłaszcza art. 879 k.p.c.).

2.3. Podział funduszy masy upadłościowej (art. 335 – 360)

- **Fundusze masy upadłości** pochodzą z przychodów osiągniętych przed jej likwidacją (m.in. z prowadzenia lub wydzierżawienia przedsiębiorstwa) oraz uzyskanych z likwidacji (art. 335). Fundusze te składają się na łączną kwotę pieniężną, która znajduje się na rachunku bankowym prowadzonym przez syndyka i ma służyć **pokryciu kosztów likwidacji i zaspokojeniu wierzycieli**. Użycie liczby mnogiej wynika stąd, że status tej kwoty nie jest jednolity. W szczególności, na podstawie art. 336 wyodrębnia się sumy uzyskane ze **zbycia rzeczy i praw obciążonych zabezpieczeniami** na rzecz określonych osób i z tych sum spłaca się zabezpieczone wierzytelności poza planem podziału (ewentualna nadwyżka pozostaje w funduszu ogólnym; w razie natomiast niepełnego zaspokojenia, zabezpieczeni wierzyciele (osobiści) uczestniczą resztą wierzytelności w podziale ogólnego funduszu).
- **Podział funduszy** może nastąpić jednorazowo, ale – w razie stopniowej likwidacji – możliwe są częściowe wypłaty odpowiednio do napływu środków (art. 337), oczywiście z uwzględnieniem pierwszeństwa zaspokojenia. Podstawą wypłat jest **plan podziału** sporządzony przez syndyka, złożony sędziemu-komisarzowi i podany do wiadomości upadłego oraz uprawnionych wierzycieli. Sędzia-komisarz może wnieść do planu poprawki (art. 347 – 349). Każdy wierzyciel może podnieść **zarzuty w stosunku do planu**, rozstrzygane w pierwszej instancji przez sędziego-komisarza.
- **Kolejność zaspokojenia** określona jest w art. 342 – 346. W art. 342 wyróżnia się cztery podstawowe kategorie wierzytelności. Do **pierwszej** należą przede wszystkim **należności ze stosunku pracy** za okres przed ogłoszeniem upadłości, oraz „deliktowe” **wierzytelności alimentacyjne i rentowe**; **druga kategoria** ma charakter podstawowy i obejmuje wszystkie wierzytelności „niekwalifikowane”, w tym m.in. podatki i inne daniny publiczne; **trzecia kategoria** obejmuje odsetki od należności zaliczonych do I i II kategorii; wreszcie **czwarta kategoria** – należności z tytułu pożyczek (lub podobnych umów) udzielonych upadłej spółce przez jej wspólników albo akcjonariuszy. Poza tą kolejnością pozostaje tzw. „**kategoria 0**” (zob. art. 343) – koszty upadłości i

zobowiązania samej masy upadłości (zaciągnięte przez syndyka w związku z likwidacją) oraz ustawowe zobowiązania alimentacyjne. Wierzytelności „kategorii 0” są zaspokajane z pierwszeństwem przed wszystkimi innymi, w miarę wpływu sum uzyskanych w toku likwidacji.

2.4. Zakończenie lub umorzenie postępowania upadłościowego (art. 361 – 372)

- Postępowanie upadłościowe podlega **umorzeniu**, jeśli **masa upadłości nie pokrywa kosztów** postępowania lub brak płynnych funduszy na ich pokrycie; ponadto, na **żądanie wszystkich wierzycieli**, z zastrzeżeniem, od 24.03.2020 r., zgody również upadłego (art. 361). W efekcie umorzenia upadły odzyskuje prawo zarządzania swoim majątkiem i rozporządzania nim (art. 364). Umorzeniu podlegają także wszczęte przez syndyka postępowania o uznanie za bezskuteczne czynności upadłego (w ewentualnych postępowaniach o świadczenia na rzecz masy upadłości upadły wstępuje w miejsce syndyka). Po umorzeniu wierzyciele spółki mogą ewentualnie dochodzić swoich należności od osób trzecich odpowiadających za zobowiązania upadłego (dochodzenie ich od upadłego jest bezcelowe, ponieważ umorzenie uważa się za równoważne ze stwierdzeniem bezskuteczności egzekucji).
- Postępowanie upadłościowe podlega wyjątkowo także **uchyleniu** (art. 371) – jeśli toczyło się na podstawie nieprawomocnego postanowienia o ogłoszeniu upadłości, podczas gdy wniosek o ogłoszenie został następnie w toku instancji odrzucony lub oddalony. Skutki są generalnie podobne do umorzenia.
- **Właściwe zakończenie** postępowania upadłościowego ma miejsce po zaspokojeniu wierzycieli (albo – co w praktyce jest rzadkością – **całkowitym**, albo w takim stopniu, na jaki pozwalają fundusze masy; to zaś oznacza **wykonanie ostatecznego planu podziału**). Sąd upadłościowy **stwierdza takie zakończenie postanowieniem** (art. 368).
- **Wierzytelności niezaspokojone** w postępowaniu upadłościowym mogą być **od upadłego będącego osobą fizyczną** dochodzone po jego zakończeniu, ale z poniższymi istotnymi zastrzeżeniami:
 - **Upadły będący osobą fizyczną** może w terminie 30 dni od daty obwieszczenia o zakończeniu postępowania wnioskować o ustalenie przez sąd upadłościowy **planu spłaty wierzycieli** nie zaspokojonych w postępowaniu, oraz o umorzenie (odrębnym postanowieniem, pod warunkiem wykonania planu – zob. art. 370f) wierzytelności nie objętych tym planem (zob. art. 369 ust. 1). Zasadniczo sąd bierze pod uwagę możliwości upadłego w horyzoncie czasowym 36 miesięcy (zob. art. 370a). W okresie wykonywania planu spłaty **nie można wszcząć przeciwko upadłemu egzekucji** niezaspokojonych wierzytelności objętych postępowaniem upadłościowym.
 - **Upadły będący osobą fizyczną** może również wnioskować o umorzenie wszystkich niezaspokojonych zobowiązań, jeśli jest oczywiście i trwale niezdolny do jakichkolwiek spłat (art. 369 ust. 1a).
- W wypadku **upadłości osoby prawnej** nie powstaje problem późniejszego dochodzenia niezaspokojonych wierzytelności, ponieważ zakończenie postępowania upadłościowego jest powiązane z **ustaniem jej bytu prawnego**.

WYKŁAD 5

Polska regulacja zagadnień międzynarodowego prawa upadłościowego

1. Pojęcie, funkcja i źródła międzynarodowego prawa upadłościowego

1.1. Pojęcie polskiego międzynarodowego prawa upadłościowego

Na pierwszy rzut oka termin „polskie międzynarodowe prawo upadłościowe” robi wrażenie oksymoronu. Żeby stwierdzić, że tak oczywiście nie jest, wystarczy jednak przypomnieć

sobie „polskie prawo prywatne międzynarodowe”. Termin „międzynarodowe” może bowiem w odniesieniu do norm prawnych pełnić dwie funkcje: określać ich **przedmiot regulacji** lub **genezę** (źródło). W ramach niniejszego wykładu, jak wskazuje jego tytuł, zajmujemy się **polskimi przepisami** regulującymi **międzynarodowe problemy** związane z upadłością. Oczywiście istnieje także „międzynarodowe międzynarodowe” prawo upadłościowe, tzn. normy regulujące te same międzynarodowe problemy, ale pochodzące ze źródeł należących do dziedziny prawa międzynarodowego publicznego. W tym obszarze mieści się przede wszystkim – mające bardzo istotne znaczenie – **europejskie prawo upadłościowe**.

1.2. Funkcja polskiego międzynarodowego prawa upadłościowego

- Polskie międzynarodowe prawo upadłościowe składa się z norm przynależnych do dziedzin **prawa prywatnego międzynarodowego** oraz **międzynarodowego postępowania cywilnego**; normy należące do obu tych grup adresowane są przede wszystkim lub wyłącznie do **polskich organów (zwłaszcza sądowych), orzekających w sytuacjach międzynarodowych**. Zatem: normy międzynarodowego prawa upadłościowego stosowane są przez polskie organy upadłościowe w sytuacji upadłości, która wykazuje „element obcy”, tzn. powiązana jest w jakiś sposób z innymi, oprócz polskiego, obszarami prawnymi. Z takimi powiązaniem możemy mieć do czynienia w szczególności w wypadkach:
 - upadłości polskiego podmiotu prowadzącego działalność za granicą lub również za granicą, albo posiadającego tam majątek;
 - upadłości ogłoszonej za granicą wobec polskiego podmiotu lub zagranicznego podmiotu prowadzącego działalność również w Polsce;
 - upadłości ogłoszonej w Polsce wobec zagranicznego podmiotu prowadzącego tylko w Polsce działalność gospodarczą;
 - dochodzenia przez zagranicznych wierzycieli roszczeń w postępowaniu upadłościowym w Polsce.
 - [*pytanie: a co z dochodzeniem przez **polskich wierzycieli** roszczeń w postępowaniu upadłościowym **za granicą**? Odpowiedź **do opracowania przez słuchaczy**].*
- Normy międzynarodowego prawa upadłościowego rozstrzygają w szczególności o tym, czy i w jakim stopniu polskie organy upadłościowe, stosując przepisy zawarte przede wszystkim w Części Pierwszej i Części Trzeciej pr. upadł., powinny uwzględniać skutki prawne czynności zagranicznych organów upadłościowych wobec tego samego dłużnika (upadłego). (UWAGA: Część Trzecia pr. upadł. zawiera szczególne przepisy dotyczące tzw. odrębnych postępowań upadłościowych, dotyczących niektórych kategorii podmiotów; w ramach wykładu nie będziemy przerabiali tego materiału).

1.3. Przepisy międzynarodowego prawa upadłościowego

Przepisy te znajdują się w Części Drugiej pr. upadł. (art. 378 – 417). Art. 378 ust. 1 zastrzega **pierwszeństwo stosowania dla norm pochodzenia międzynarodowego**, tzn. w szczególności: (1) norm wynikających z umów międzynarodowych, których Rzeczpospolita Polska jest stroną (ta kategoria jest zasadniczo pusta; wiążące Polskę międzynarodowe konwencje dotyczące obrotu prawnego pomijają lub wyraźnie wyłączają te kwestie), oraz (2) „prawa organizacji międzynarodowej, której Rzeczpospolita Polska jest członkiem” (ta kategoria ma istotne znaczenie, ponieważ obejmuje **jedyny, a zarazem bardzo ważny** zespół takich norm, jakim jest **europejskie prawo upadłościowe**). W istocie zatem przepisy polskie stosuje się tylko wówczas, gdy dana sytuacja **nie należy do zakresu podmiotowego i przedmiotowego europejskiego prawa upadłościowego, albo nie jest w nim uregulowana**. Poza tym zresztą regulacja polska jest wzorowana na europejskiej i merytorycznie różni się od niej tylko nieznacznie. Z tego względu omówimy tylko jej podstawowe pojęcia i instytucje.

W sprawach nieuregulowanych w Części Drugiej pr. upadł. stosuje się odpowiednio – **w tej kolejności** – przepisy Części I oraz przepisy k.p.c. o międzynarodowym postępowaniu cywilnym (art. 381).

2. Podstawowe pojęcia międzynarodowego prawa upadłościowego

2.1. Uwagi ogólne

Art. 379 zawiera ustawowy słownik podstawowych pojęć międzynarodowego prawa upadłościowego. Niektóre z tych pojęć kojarzą się z ich odpowiednikami w polskim merytorycznym prawie upadłościowym. Należy jednak pamiętać o **zasadzie autonomicznej wykładni pojęć prawnych użytych w regulacji stosunków z elementem obcym** (tak w obszarze p.p.m. jak międzynarodowego postępowania cywilnego). W szczególności tam, gdzie ustawodawca wypowiada się o **zagranicznych organach i instytucjach prawnych**, wykładnia przepisów musi być elastyczna i funkcjonalna; np. „zarządcy zagranicznego” nie wolno utożsamiać tylko z zarządcą przymusowym z art. 40.

2.2. Zagraniczne postępowanie upadłościowe

Nie można po prostu przyjąć, że jest to postępowanie upadłościowe toczące się za granicą, ponieważ wówczas termin „postępowanie upadłościowe” pozostałby niezdefiniowany. Nie wolno przecież posługiwać się ściśle naszym krajowym jego rozumieniem, a pozostawienie szczegółowych ustaleń interpretatorowi byłoby źródłem zbyt rozległych wątpliwości, zwłaszcza np. wobec formalnego (ale już nie funkcjonalnego) wydzielenia w naszym systemie prawnym postępowania restrukturyzacyjnego. Dlatego ustawodawca przyjmuje **definicję zagranicznego postępowania upadłościowego**, dokonując (w ślad za ustawodawcą europejskim) ekstrakcji podstawowych funkcji i cech takiego postępowania.

- Zgodnie z art. 379 pkt 1 zagraniczne postępowanie upadłościowe jest prowadzonym za granicą postępowaniem:
 - sądowym, administracyjnym lub nadzorowanym przez sąd;
 - obejmującym **zbiorowe** („wspólne”) dochodzenie roszczeń przeciwko dłużnikowi (niewypłacalnemu lub zagrożonemu niewypłacalnością);
 - związanym z poddaniem majątku i spraw dłużnika **kontroli lub zarządowi** organu publicznego (sądu lub zarządcy) w celu ich restrukturyzacji lub likwidacji.
- Należy rozróżnić zagraniczne postępowanie upadłościowe:
 - **główne** (art. 379 pkt 2), które toczy się w państwie, w którym znajduje się **główny ośrodek podstawowej działalności dłużnika** (to pojęcie użyte jest w art. 19, w kontekście działalności prowadzonej za granicą może jednak wymagać autonomicznej wykładni lub odpowiedniej kwalifikacji; wykładnia ta musi także uwzględnić szczególną definicję „**miejsca prowadzenia działalności**” umieszczoną w pkt 6 art. 379 w kontekście definicji postępowania ubocznego);
 - **uboczne** (art. 379 pkt 3), które zostaje wszczęte w państwie, w którym dłużnik nie ma „głównego ośrodka”, ale prowadzi działalność, ma zamieszkanie lub siedzibę, albo posiada majątek.

(Z powyższą klasyfikacją nie należy mylić wyróżnienia „**wtórnego** postępowania upadłościowego”, które toczy się w Polsce wobec dłużnika, wobec którego toczy się równoległe **uznane główne postępowanie upadłościowe** za granicą).
- Skutki prawne zagranicznego postępowania upadłościowego w Polsce zależą od jego **uznania**:
 - **uznane** zagraniczne postępowanie upadłościowe to w rozumieniu ustawy takie postępowanie, co do którego postanowienie polskiego sądu o uznaniu uzyskało prawomocność.

2.3. Zagraniczne organy upadłościowe

- Definicja **sądu zagranicznego** (art. 379 pkt 5) ma charakter raczej techniczny; wyjaśnia, że w pr. upadł. termin ten jest używany na zasadzie „pars pro toto” i obejmuje **zarówno sąd, jak inny organ upadłościowy**, o jakim mowa w art. 379 pkt. 1. O tym, czy mamy do czynienia z sądem albo organem publicznym, rozstrzyga zasadniczo jego *lex fori*.
- Definicja **zarządcy zagranicznego** (art. 379 pkt 4) ma natomiast charakter merytoryczny. Pojęcie to obejmuje każdą „osobę lub podmiot” wykonujący **całość lub choćby część funkcji, które w naszym systemie prawa upadłościowego wykonuje nadzorca sądowy, zarządca przymusowy, syndyk lub jego zastępca**, a w obszarze prawa restrukturyzacyjnego – **nadzorca układu lub nadzorca sądowy, albo zarządca** (zob. art. 23 i 24 pr. restr.). Chodzi, najogólniej rzecz ujmując, o **zarząd majątkiem dłużnika** w celu jego restrukturyzacji albo likwidacji, bądź nawet tylko o **nadzór nad takim zarządem sprawowanym przez niego** samego. Stopień komplikacji stosunków w tym zakresie w aspekcie prawnoporównawczym najlepiej ilustruje lista „zarządców” zawarta w zał. B do rozporządzenia unijnego w sprawie postępowania upadłościowego (rozp. 2015/848, Dz.U. UE z 5.06.2015 r., L 141/19), na której np. dla Niemiec i Austrii wyróżnia się po dziewięć rodzajów organów, podczas gdy Hiszpania zadowala się dwoma.
- Prowadzenie postępowania w międzynarodowych sprawach upadłościowych wymaga od polskiego sądu **współpracy z zagranicznymi organami**; jej zasady są uregulowane w art. 413 i nast.

2.4. Ważniejsze szczegółowe instytucje międzynarodowego postępowania upadłościowego

- Jurysdykcja krajowa w postępowaniu upadłościowym
 - Jurysdykcja sądów polskich jest **wyłączna**, jeżeli **główny ośrodek podstawowej działalności dłużnika** znajduje się w Polsce (art. 382 § 1). W takiej sytuacji postępowanie przed sądem polskim ma charakter **głównego**. W istocie oznacza to, że ewentualne postępowanie zagraniczne pretendujące do funkcji głównego w rozumieniu art. 379 pkt 2, nawet jeżeli było wszczęte, **nie może być w Polsce uznane**.
 - **Sądom polskim przysługuje ponadto jurysdykcja (niewyłączna) wobec dłużnika**, który wprawdzie nie ma w Polsce głównego ośrodka podstawowej działalności, ale **prowadzi działalność, ma zamieszkanie lub siedzibę, albo posiada majątek** (art. 382 pkt 2; por. także art. 379 ust. 3). Wówczas ma ono charakter **postępowania ubocznego**.
 - W sprawach upadłościowych **nie można zawrzeć umowy jurysdykcyjnej**.
- Uznanie zagranicznego postępowania upadłościowego
 - Na wniosek zarządcy zagranicznego albo dłużnika sąd polski może **uznać orzeczenie o wszczęciu zagranicznego postępowania upadłościowego**, zarówno głównego jak ubocznego (art. 386 i 392). Oznacza to uznanie **z mocy prawa** (art. 394 ust. 1) wszystkich orzeczeń wydawanych w toku postępowania przez zagraniczny organ (zarówno wydanych wcześniej, jak po uznaniu), a więc w istocie uznanie postępowania jako takiego. Wydane w takim postępowaniu **tytuły egzekucyjne** mogą, po stwierdzeniu ich wykonalności, być podstawą egzekucji w Polsce (art. 394 ust. 2. [Uwaga: zarówno w art. 386, jak art. 394 ust. 2 „może” oznacza: powinien, o ile nie zachodzą przeszkody określone w art. 392, tj. **wyłączna jurysdykcja** sądów polskich oraz **klauzula porządku publicznego**].
 - Uznanie zagranicznego postępowania **nie ma wpływu na kompetencje polskiego sądu** określone w pr. upadł. W szczególności, **wierzyciele mogą żądać wszczęcia postępowania w Polsce** w stosunku do tego samego dłużnika i zgłaszać w nim wierzytelności (art. 398).

- Jeżeli jednak **postępowanie zagraniczne ma charakter głównego**, postępowanie w Polsce będzie traktowane jako **wtórne** (art. 405 – 412). Wnioskodawca musi być wierzycielem mającym miejsce zamieszkania, siedzibę lub główny ośrodek podstawowej działalności w Polsce, wierzycielem z tytułu działalności dłużnika w Polsce albo wierzycielem mającym zabezpieczenie rzeczowe na majątku dłużnika w Polsce (art. 407; inni wierzyciele mogą skorzystać tylko z postępowania głównego). Zarząd majątkiem dłużnika położonym w Polsce przejmuje polski syndyk (art. 410).
- Ewentualny układ zawarty w postępowaniu zagranicznym wymaga odrębnego uznania; niezbędne jest stwierdzenie przez sąd upadłościowy braku **rażącej niezgodności** jego treści z prawem polskim (to niemal, ale niezupełnie, klauzula porządku publicznego) oraz **zgody zgromadzenia wierzycieli** występujących w postępowaniu wtórnym.
- Właściwość prawa polskiego do oceny skutków uznanego zagranicznego postępowania upadłościowego

Uznanie zagranicznego postępowania upadłościowego oznacza zasadniczo, że skutki postanowień (orzeczeń) wydanych przez zagraniczny sąd upadłościowy należy oceniać według tego samego prawa, które zastosuje ten sąd, a więc zasadniczo **według jego prawa *fori***. Od tej zasady prawo upadł. wprowadza jednak istotne wyjątki na rzecz prawa polskiego. Prawo polskie rozstrzyga między innymi o:

- skutkach wszczęcia zagranicznego postępowania w stosunku do innych postępowań (sądowych, administracyjnych, arbitrażowych, egzekucyjnych) toczących się w Polsce (art. 397);
- skutkach ogłoszenia upadłości co do majątku upadłego położonego w Polsce oraz zobowiązań upadłego, które tu powstały lub mają być wykonywane (art. 403);
- zaspokojeniu wierzytelności zabezpieczonych rzeczowo na przedmiotach znajdujących się w Polsce albo wpisem w polskich księgach wieczystych i rejestrach (art. 404).

WYKŁAD 6

Historia, zakres i podstawowe pojęcia europejskiego prawa upadłościowego

1. Międzynarodowe (transgraniczne) prawo upadłościowe

1.1. Wprowadzenie

- Międzynarodowe prawo upadłościowe, zwane czasem transgranicznym (ponieważ zajmuje się przede wszystkim **stosunkami transgranicznymi**, tzn. wykraczającymi poza terytorium jednego państwa), jest obszarem konkurencji dwóch przeciw-stawnych zasad teoretycznych:
 - **terytorializmu** (skutki ogłoszenia upadłości ograniczają się do terytorium *fori* sądu upadłościowego), oraz
 - **uniwersalizmu** (skutki ogłoszenia upadłości rozciągają się na cały majątek i stosunki dłużnika, bez względu na ich lokalizację).
- Międzynarodowa regulacja nie może opierać się tylko na jednej z powyższych zasad, a osiągnięcie kompromisu między nimi nie jest łatwe wskutek ogromnego zróżnicowania stosunków, na które ma wpływ upadłość, a w związku z tym skomplikowanego charakteru i objętości całej regulacji.

1.2. Geneza transgranicznego prawa upadłościowego i prace UNCITRAL

- Międzynarodowe konwencje dwustronne zawierają niekiedy elementy regulacji prawa upadłościowego, z naszego punktu widzenia nie mają one jednak znaczenia. Ważne są

natomiast efekty prac Komisji ONZ d.s. Międzynarodowego Prawa Handlowego (UNCITRAL). W ramach UNCITRAL funkcjonuje Grupa Robocza prawa upadłościowego: *Working Group V (Insolvency Law)*, pracująca nad zagadnieniami międzynarodowego ujednoczenia względnie harmonizacji prawa upadłościowego i stanowiąca forum międzynarodowej współpracy i wymiany opinii.

- Celem UNCITRAL jest wypracowanie wielostronnej, potencjalnie uniwersalnej, **regulacji międzynarodowej** zagadnień prawa upadłościowego, dla odróżnienia od „krajowej międzynarodowej” regulacji oraz od międzynarodowej unifikacji norm krajowych dla wszelkich stosunków określanej także jako „**transgraniczna**”. Początkowe ambicje doprowadzenia do przyjęcia takiej wielostronnej **konwencji** okazały się (jak w niektórych innych dziedzinach) nierealistyczne, wobec czego UNCITRAL skoncentrował się na nakłanianiu ustawodawców krajowych do, przynajmniej, zbliżenia (harmonizacji) **krajowych regulacji**. Pierwszym efektem tych prac była **Ustawa wzorcowa o prawie upadłości transgranicznej** (*UNCITRAL Model Law on Cross-Border Insolvency Law*) z 1997 r. Ustawa ta wdraża **cztery podstawowe zasady traktowania upadłości transgranicznej**:
 - dostępu zagranicznych organów upadłościowych i wierzycieli do sądu w kraju upadłości;
 - ułatwionego uznawania zagranicznych postępowań (przy rozróżnieniu postępowania głównego i ubocznych);
 - stosowania przez sąd upadłościowy tymczasowych środków ochronnych (*interim relief*) w okresie pomiędzy wnioskiem o uznanie zagranicznego postępowania a rozstrzygnięciem o nim;
 - współpracy i koordynacji pomiędzy organami upadłościowymi państw, w których są ulokowane aktywa dłużnika.
- Ustawa wzorcowa z 1997 r. była zaopatrzona w dodatkowe wskazówki dotyczące jej implementacji. W 2013 r. zostały one znowelizowane w postaci **Przewodnika wprowadzenia i interpretacji** (*Guide to Enactment and Interpretation*). Łączne wydanie Ustawy wzorcowej i Przewodnika jest dostępne w Internecie na stronach UNCITRAL. Zgodnie z danymi ONZ, Ustawa wzorcowa UNCITRAL stanowiła podstawę reformy międzynarodowego prawa upadłościowego w ustawodawstwach ok. 20 państw (2013).

2. Historia europejskiego prawa upadłościowego

2.1. Projekt konwencji o prawie upadłościowym

Problematyka upadłości miała w oczywisty sposób istotne znaczenie dla tworzonego w Europie wspólnego rynku. Znaczenie to z kolejnymi dekadami rosło. Prace nad ujednoczeniem postępowania upadłościowego (początkowo jeszcze w strukturze EWG) rozpoczęły się już w 1960 r. Projekt konwencji w tej sprawie przechodził różne fazy i zmiany koncepcji; dopiero w 1995 r. został przedłożony do akceptacji Rady Ministrów Wspólnoty Europejskiej. Negatywne stanowisko Wielkiej Brytanii spowodowało upadek projektu. W związku z rozszerzeniem kompetencji regulacyjnych organów Wspólnoty (Traktat amsterdamski, 1997) podjęto wówczas decyzję o regulacji problematyki upadłości w trybie aktu legislacyjnego WE (rozporządzenia).

2.2. Rozporządzenie Rady (WE) nr 1346/2000

Prace nad projektem rozporządzenia nr 1346/2000 trwały krótko; zostało ono w znacznym stopniu oparte na wcześniejszym projekcie konwencji. Pomimo że praktyka i orzecznictwo krajowe oraz ETS w następnych latach wykazały pewne luki w tej regulacji i wątpliwości co do jej rozwiązań, to jednak zostało ono ocenione na ogół jako poważny sukces legislacyjny, pozwalający na uporządkowanie transgranicznej problematyki upadłości przynajmniej na obszarze zjednoczonej Europy. W 2015 r. zostało ono zastąpione nową regulacją.

2.3. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2015/848

Preambuła do tego rozporządzenia (dalej cyt. jako rozp. 2015/848) potwierdza, że zasadniczo zachowuje ono zasady i szczegółowe rozwiązania poprzedniej wersji, usuwając dostrzeżone w ciągu kilkunastu lat jego stosowania luki i wątpliwości. Nowe rozporządzenie objęło, oprócz postępowań *stricte* upadłościowych, także **postępowania typu naprawczego** (restrukturyzacyjnego) oraz postępowania dotyczące **redukcji lub prolongaty długów konsumentów i osób samozatrudnionych**, a także postępowania typu „przejściowego” (pkt 10, 11 i 15 Preambuły).

3. Miejsce rozporządzenia nr 2015/848 w strukturze prawa UE i jego zakres regulacji

3.1. Uwagi ogólne

- Regulacja zagadnień prawnych upadłości należy w znacznej mierze do gałęzi postępowania cywilnego, a w prawie UE klasyfikowana jest jako przynależna do obszaru **współpracy sądowej w sprawach cywilnych** (rozdział 3, art. 81 TFUE). Podstawową regulacją prawa unijnego w tym obszarze jest tzw. **rozporządzenie brukselskie** (rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady [UE] nr 1215/2012 w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych). Jednak regulacja materii rozporządzenia nr 2015/848 **jest wyraźnie wyłączona** z zakresu rozporządzenia brukselskiego.
- Regulacja rozp. 2015/848 nie ma, zgodnie z art. 1 ust. 2, zastosowania do postępowań upadłościowych dotyczących **zakładów ubezpieczeń, instytucji kredytowych, przedsiębiorstw inwestycyjnych** i innych, objętych **dyrektywą nr 2001/24/WE**. Nie dotyczy także **przedsiębiorstw zbiorowego inwestowania**, których upadłość reguluje Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/91/UE z dnia 23 lipca 2014 r. zmieniająca dyrektywę 2009/65/WE oraz wydane na jej podstawie rozporządzenia wykonawcze. Krajowe rozwiązania prawne wdrażające te dyrektywy tworzą system *sui generis* **odrębnych postępowań upadłościowych** zakotwiczonych w prawie UE.

3.2. Zakres przedmiotowy

- **Zakres przedmiotowy** rozp. 2015/848 określają przepisy jego art. 1 ust. 1. Przepisy te definiują, na potrzeby rozporządzenia, **pojęcie postępowania upadłościowego** w taki sposób, aby ta definicja mogła funkcjonować w odniesieniu do każdego systemu prawnego. Dla zwiększenia pewności prawnej, państwa członkowskie **notyfikują te postępowania uregulowane w ich prawie**, które należą do zakresu regulacji rozporządzenia; zob. **zał. A** do rozporządzenia.
- **Postępowanie upadłościowe jest wyróżnione w rozp. 2015/848** z uwagi na:
 - **charakter i przedmiot**: jest to publiczne postępowanie zbiorowe określone w prawie dotyczącym niewypłacalności;
 - **cel**: naprawa, restrukturyzacja długu, reorganizacja lub likwidacja przedsiębiorstwa dłużnika;
 - **stosowane środki**: (1) odebranie dłużnikowi zarządu majątkiem i powołanie zarządcy, (art. 1 ust. 1 lit. a); albo (2) poddanie majątku i spraw dłużnika kontroli lub nadzorowi sądowemu (lit. b); albo (3) środki tymczasowe umożliwiające negocjacje dłużnika z wierzycielami w warunkach prawnej ochrony wierzycieli i – w braku porozumienia – przejście do środków określonych wyżej (lit. c).Definicja ta jest, jak widać, merytorycznie zbliżona do definicji „**zagranicznego postępowania upadłościowego**” w art. 379 ust. 1 pr. upadł., z tym że ta ostatnia nie obejmuje postępowań związanych ze stosowaniem środków tymczasowych.

3.3. Zakres geograficzny

Rozporządzenie nr 2015/848 **nie obowiązuje Danii** (ani w stosunku do niej), ponieważ nie uczestniczyła w jego przyjęciu (zob. pkt 88 Preambuły).

3.4. Zakres podmiotowy

Rozporządzenie **nie ogranicza** kategorii podmiotów, w stosunku do których może być wszczęte postępowanie upadłościowe w rozumieniu rozporządzenia. W szczególności, dotyczy także **upadłości osób fizycznych** nie prowadzących działalności gospodarczej.

4. Podstawowe pojęcia europejskiego prawa upadłościowego

Inaczej niż art. 379 pr. upadł., art. 2 rozp. 2015/848 przeważnie nie definiuje podstawowych pojęć, ale raczej wyjaśnia znaczenie używanych w tekście rozporządzenia terminów konwencjonalnych.

- Istotne jest zawarte w art. 2 pkt 1 określenie sposobu rozumienia „zbiorowego” charakteru postępowania. Powinno ono obejmować **co najmniej znaczną część** wierzycieli dłużnika i nie może naruszać roszczeń wierzycieli nie uczestniczących w nim.
- Podobnie jak w „polskim międzynarodowym” prawie upadłościowym, podstawowe znaczenie mają (wynikające z innych niż art. 2 przepisów) rozróżnienie między postępowaniem upadłościowym **głównym** i **wtórnym** oraz instytucja **uznania postępowania zagranicznego**. Podstawowa różnica leży w traktowaniu postępowań zagranicznych, których **uznanie w zakresie obowiązywania rozporządzenia jest obowiązkowe i automatyczne**.
- Istotne znaczenie ma instytucja „**zarządcy zagranicznego**” określona w art. 2 pkt 5 rozporządzenia. Obejmuje ona zarówno **zarządców typu syndyka**, którzy przejmują zarząd majątkiem dłużnika, jak i takich, którzy tylko go nadzorują. Podobnie jak w przypadku rodzajów postępowań, dla zwiększenia pewności prawnej państwa członkowskie **notyfikują** nazwy występujących w ich prawie rodzajów zarządców upadłościowych; zob. zał. B do rozporządzenia
- Należy ponadto zwrócić uwagę na mającą istotne znaczenie merytoryczne definicję **miejsca położenia** w odniesieniu do niematerialnych lub rejestrowanych praw majątkowych (art. 2 pkt 9 rozporządzenia).

WYKŁAD 7

Zasada stosowania *lex concursus* w strukturze regulacji kolizyjnej materialnoprawnych skutków upadłości

1. Uwagi wstępne

- Przedmiotem niniejszego wykładu są **zasady określone w art. 7 – 17 rozp. 2015/848**. Stanowią one w ogólnym zarysie odpowiednik art. 4 – 15 wcześniejszego rozp. 1346/2000; pozwala to korzystać z dorobku doktryny i orzecznictwa sprzed 2015 r., w szczególności komentarza p. red. prof. F. Zedlera (cyt. w Sylabusie).
- Przed przystąpieniem do lektury dalszego ciągu należy sobie przypomnieć **podstawowe wiadomości z p.p.m.**: pojęcie prawa międzynarodowego prywatnego w ścisłym i rozszerzonym znaczeniu oraz jego stosunek do prawa międzynarodowego postępowania cywilnego (podręcznik p.p.m. prof. M. Pazdana, wyd. 2017 lub nowsze, s. 24 – 31).

2. Zasada stosowania *lex concursus* w art. 7 rozp. 2015/848: charakter i zakres

2.1. Treść regulacji art. 7 ust. 1 i jej charakter

Przepis ten ustanawia zasadę, iż „dla postępowania upadłościowego i jego skutków właściwe jest **prawo państwa członkowskiego, w którym zostaje wszczęte postępowanie**”.

- Przepis art. 4 rozp. 1346/2000 (odpowiadający art. 7 rozp. 2015/8) następująco skomentował prof. Zedler: „**Regulacja prawna zawarta w art. 4 ustanawia zasadę określaną jako *lex concursus*, zgodnie z którą zarówno do postępowania**

upadłościowego, jak i do jego skutków stosuje się prawo państwa wszczęcia postępowania”.

- Teza powyższa zawiera drobne potknięcie: nie może istnieć „zasada *lex concursus*”, ponieważ *lex concursus* nie jest **normą**, ale **statutem** wskazanym przez **łącznik loci concursus** (ściślej – miejsca wszczęcia postępowania); to ustalenie dotyczy zarówno jego funkcji w p.p.m., jak w prawie międzynarodowego postępowania cywilnego. Art. 7 ust. 1 wprowadza natomiast **zasadę stosowania *lex concursus***.
- Poza tym cytowana teza prof. Zedlera jest oczywiście trafna, ale **pod warunkiem ścisłej interpretacji**. Jest ona bowiem skonstruowana z punktu widzenia procesualisty, który wydaje się traktować „postępowanie upadłościowe i jego skutki” jako jednolitą materię o charakterze procesowym. W rzeczywistości jednak stosunki, których dotyczą skutki upadłości, **w znacznej części mają charakter materialnoprawny**, a ingerencja przepisów postępowania upadłościowego nie zmienia istoty tych stosunków ani całokształtu ich materialnoprawnej regulacji (nie pretenduje do decydowania o ich powstaniu i istnieniu oraz treści), a tylko wprowadza w nich ściśle określone, niezbędne zmiany. **Tylko te zmiany stanowią skutki materialnoprawne postępowania** i tylko w ich zakresie ***lex concursus* jest łącznikiem podstawowym** (a jego stosowanie – zasadą).
- Spoglądając na kwestię prawa właściwego z punktu widzenia określonych stosunków materialnoprawnych przynależnych do sfery majątkowej upadłego dłużnika, nie można więc w istocie traktować *lex concursus* jako łącznika dominującego (nie ma, w obszarze prawa prywatnego międzynarodowego w znaczeniu wąskim, „zasady stosowania *lex concursus*”). Każdy z tych stosunków powstał pod rządem określonego prawa materialnego i w chwili otwarcia upadłości także podlega określonemu prawu (temu samemu lub w międzyczasie zastąpionemu przez inne). Z punktu widzenia międzynarodowej upadłości podstawowe – wyjściowe – znaczenie mają zatem **bardziej ogólne normy kolizyjne p.p.m.**, a według *lex concursus* oceniać należy tylko **szczególne efekty ingerencji prawa upadłościowego**. Z tego punktu widzenia nakaz jego stosowania stanowi zatem *lex specialis* w stosunku do prawa generalnie właściwego dla danego stosunku.
- Dalsze przepisy rozp. 2015/848 (art. 8 – 17) stanowią z kolei *lex specialis* jeszcze niższego szczebla, nakazując – wyjątkowo – stosowanie do oceny **skutków** postępowania upadłościowego **innego prawa niż *lex concursus***.

2.2. Przegląd zagadnień należących do zakresu regulacji *lex concursus*, wymienionych w art. 7 ust. 2.

- Przepis art. 7 ust. 2 wskazuje *expressis verbis* określone zagadnienia poddane **łącznikowi loci concursus** (lub, co znaczy w istocie to samo, *fori concursus*), nie tyle może „przykładowo”, jak czytamy w komentarzach, ile: **niewyczerpująco**. Lista obejmuje zasadniczo wszystkie najważniejsze sytuacje, ale zgodnie z art. 7 ust. 1 do *lex concursus* należą **wszystkie w ogóle zagadnienia dotyczące samego postępowania i jego skutków** – z wyjątkami określonymi wyłącznie w art. 8 – 17. W zakresie niniejszego wykładu interesują nas **wyłącznie skutki**, ponieważ tylko w tym zakresie pojawiają się zagadnienia prawnomaterialne.
- Przepisom art. 7, a zwłaszcza jego ust. 2, warto z kilku względów przyjrzeć się bliżej:
 1. *O ile niniejsze rozporządzenie nie stanowi inaczej, dla postępowania upadłościowego i jego skutków właściwe jest prawo państwa członkowskiego, w którym zostaje wszczęte postępowanie („państwo wszczęcia postępowania”).*
 2. *Prawo państwa wszczęcia postępowania określa przesłanki wszczęcia postępowania upadłościowego, sposób jego prowadzenia i zakończenia. W szczególności określa ono:*
 - a) *dłużników, w stosunku do których może być prowadzone postępowanie upadłościowe;*
 - b) *mienie wchodzące w skład masy upadłościowej oraz sposób postępowania z mieniem nabytym przez dłużnika po wszczęciu postępowania upadłościowego;*
 - c) *uprawnienia dłużnika i zarządcy;*

- d) przesłanki skuteczności potrącenia;
- e) skutki postępowania upadłościowego co do niewykonanych umów dłużnika;
- f) wpływ postępowania upadłościowego na środki dochodzenia praw przez poszczególnych wierzycieli, z wyłączeniem zawieszonych postępowań sądowych;
- g) jakie wierzytelności mogą być zgłoszone do masy upadłościowej dłużnika oraz sposób postępowania z wierzytelnościami powstałymi po wszczęciu postępowania upadłościowego;
- h) zasady zgłaszania, weryfikacji i uznania wierzytelności;
- i) zasady podziału środków uzyskanych z likwidacji majątku, kolejność zaspokojenia wierzytelności oraz prawa wierzycieli, którzy po wszczęciu postępowania upadłościowego zostali częściowo zaspokojeni na podstawie prawa rzeczowego lub wskutek potrącenia;
- j) przesłanki oraz skutki zakończenia postępowania upadłościowego, w szczególności w drodze układu;
- k) prawa wierzycieli po zakończeniu postępowania upadłościowego;
- l) kto ponosi koszty postępowania upadłościowego łącznie z poniesionymi wydatkami;
- m) zasady dotyczące nieważności, zaskarżania lub względnej bezskuteczności czynności prawnych dokonanych ze szkodą dla ogółu wierzycieli.

- Przede wszystkim należy wyselekcjonować z listy zawartej w ust. 2 te zagadnienia, w ramach których występują **skutki** postępowania upadłościowego (a nie tylko regulacja samego postępowania). Takie zagadnienia znajdujemy pod lit. a, b, c, d, e, f, g, k i m.

Ten rezultat selekcji powinien nas skłonić do uważnego przyjrzenia się pierwszemu zdaniu ust. 2. Otóż jego treść **nie zapowiada wszystkiego, co znajdujemy dalej**, gdyż „przesłanki wszczęcia postępowania upadłościowego, sposób jego prowadzenia i zakończenia” to są zagadnienia bez wyjątku procesowe i trudno w tej formule zmieścić jakiegokolwiek skutki materialnoprawne. Jednak przegląd dalszej treści wskazuje wyraźnie, że jest to tylko utrudniająca odbiór przepisu usterka redakcyjna; nie wiadomo, dlaczego ust. 2 nie posługuje się zakresem określonym w art. 7 ust. 1, tylko „na nowo” próbuje formułować zakres własnej regulacji.

- Spośród wyselekcjonowanych wyżej przepisów ust. 2, lit. a, b, c i f dotyczą tylko **skutków procesowych**; zajmiemy się nimi, wraz z regulacją postępowania, w ramach bloku czwartego i piątego. Natomiast interesujące nas teraz **materialnoprawne skutki** postępowania upadłościowego możemy odnaleźć pod lit. d, e, k i m, a także, przy uważnej analizie, w zakresie lit. g („sposób postępowania z wierzytelnościami”). W tych właśnie zakresach *lex concursus* jako *lex specialis* zastępuje ogólne normy kolizyjne p.p.m., regulujące stosunki upadłego.

3. Relacja *lex concursus* do łączników wynikających z p.p.m.: ujęcie tematu z punktu widzenia polskiej *legis fori* (tzn. polskiego sądu)

- Z oczywistych względów, analizując w ramach wykładu skutki materialnoprawne wszczętego postępowania upadłościowego czynimy to **z punktu widzenia polskiego sądu**, który stosuje przepisy rozp. 2015/848 (inaczej mówiąc, rozważamy różne aspekty sytuacji, w której europejskie postępowanie upadłościowe – główne lub wtórne – toczy się w Polsce). Dlatego normy kolizyjne, które weźmiemy pod uwagę jako tło dla wyjątkowego stosowania *lex concursus*, będą **normami polskiego p.p.m.**, które – jak Państwo powinni pamiętać – adresowane są do polskiego sądu. Ponieważ mamy do czynienia potencjalnie ze stosunkami o charakterze międzynarodowym, prawem właściwym może natomiast okazać się **zarówno polskie, jak zagraniczne prawo materialne**.
- Z punktu widzenia **praktyki polskiego prawnika** analiza przepisów rozporządzenia może jednak równie dobrze służyć do oceny sytuacji prawnej polskiego wierzyciela albo dłużnika w głównym lub wtórnym postępowaniu upadłościowym **prowadzonym za granicą**. W takim wypadku trzeba pamiętać, że normy kolizyjne wskazujące, z punktu widzenia zagranicznego sądu upadłościowego, właściwe prawo materialne dla stosunków takiego polskiego podmiotu – w zakresie, w jakim nie podlegają one z mocy rozporządzenia *legi concursus* – zawarte są w **prawie prywatnym międzynarodowym *fori concursus***.

WYKŁAD 8

Przegląd rozwiązań kolizyjnych, zakres zastosowania *lex concursus* i wyjątki na rzecz innych łączników

Część pierwsza – prawa rzeczowe i inne prawa bezwzględne

1. Uwagi wstępne

- Wykłady 8 i 9 kontynuują problematykę **prawnomaterialnych skutków upadłości**. **Podział materii** między wykłady 8 i 9 jest tylko hasłowy; z różnych przyczyn zwłaszcza w niniejszej części omówimy także inne niż wymienione kwestie (zob. niżej, pkt. 3.1).
- **Prawa majątkowe** występują w postępowaniu upadłościowym w dwóch aspektach:
 - jako **składniki majątku upadłego** dłużnika wchodzące w skład masy upadłościowej, oraz
 - jako **wierzytelności zgłaszane w stosunku do upadłego** i podlegające zaspokojeniu z masy upadłości.
- W wypadku postępowania podlegającego przepisom rozp. 2015/848 mamy zawsze do czynienia z **sytuacją międzynarodową w płaszczyźnie procesowej** (ponieważ każde postępowanie, mieszczące się w jurysdykcji określonej w art. 3, ma skutek transgraniczny). Natomiast tylko **możemy** mieć do czynienia z taką sytuacją międzynarodową, która wymaga sięgnięcia przez sąd upadłościowy (a wcześniej ewentualnie przez syndyka) do **prawa prywatnego międzynarodowego w znaczeniu wąskim** – tzn. posłużenia się normami kolizyjnymi p.p.m. To wymaga obszerniejszego wytłumaczenia:
- Zasadą naczelną jest stosowanie *legi concursus* (art. 7 ust. 1). To jest ujednolicona norma kolizyjna prawa europejskiego, która musi być zastosowana przez polski sąd upadłościowy w braku bardziej szczegółowych przepisów rozporządzenia. Oczywiście może się okazać, że to samo prawo byłoby właściwe według norm kolizyjnych zawartych w polskim p.p.m., jest to jednak prawnie bez znaczenia.
- Inaczej przedstawia się sytuacja, gdy **rozporządzenie** wyjątkowo – jak np. dla praw rzeczowych osób trzecich w art. 8 – **zastrzega „nienaruszanie praw”** (istniejących w chwili wszczęcia postępowania upadłościowego). Oznacza to bowiem, że prawa te podlegają przepisom dotychczas właściwego dla nich prawa materialnego, a zatem **prawa wskazanego przez reguły kolizyjne *fori concursus***.

Zasady stosowania prawa kolizyjnego są wówczas takie same, jak w każdym innym wypadku, tzn. **sędzia stosuje normy kolizyjne, jeżeli ma do czynienia z sytuacją prawnomaterialną powiązaną w istotny sposób z co najmniej dwoma systemami prawnymi**; sam fakt, że **postępowanie** upadłościowe ma charakter międzynarodowy, nie tworzy takiej przesłanki w obszarze **prawa materialnego**. Jeśli sytuacja związana jest tylko z jednym systemem (z reguły będzie to prawo *fori*), sędzia stosuje wprost to prawo. Przykładowo:

- jeżeli dłużnikiem jest podmiot polski, a chodzi o przysługujące innemu polskiemu podmiotowi prawo rzeczowe, obciążony którym przedmiot znajduje się w Polsce, polski sąd będzie ocenił to prawo rzeczowe **według prawa polskiego**, ponieważ nie występuje istotne powiązanie z żadnym innym prawem;
- jeżeli natomiast dłużnikiem jest podmiot zagraniczny, albo przedmiot prawa rzeczowego znajduje się za granicą, lub prawo własności do niego przysługuje podmiotowi zagranicznemu, to dla oceny tego prawa rzeczowego polski sąd zastosuje **prawo wskazane przez normy kolizyjne p.p.m.**

Ta przykładowa sytuacja dotyczy oceny z **punktu widzenia polskiego sądu** (niekoniecznie upadłościowego); jednak sąd zagraniczny stosujący przepisy rozporządzenia będzie – ze swojego punktu widzenia – rozumował podobnie.

- Podstawowe pojęcia prawa międzynarodowego prywatnego są Państwu znane z wykładów: *Wprowadzenie do prawa prywatnego międzynarodowego UE*, oraz *Międzynarodowe prawo*

zobowiązań UE. Na potrzeby niniejszego wykładu przedstawię w maksymalnym skrócie przepisy kolizyjne dotyczące praw rzeczowych; powtórzymy także podstawowe zagadnienia dotyczące umów obligacyjnych i wierzytelności.

2. Prawa rzeczowe

2.1. Prawa rzeczowe w ustawie p.p.m.

- Problematyka prawa rzeczowego uregulowana jest w art. 41 – 45 ustawy p.p.m. Zakres przedmiotowy tej regulacji należy ustalać, biorąc pod uwagę **zasadę autonomicznej interpretacji norm kolizyjnych** p.p.m.; należy zatem zwracać uwagę na charakter (zwłaszcza skuteczność *erga omnes*) i funkcję danego prawa podmiotowego, a nie mechanicznie, np. według nazwy, szukać jego odpowiednika w polskim prawie materialnym.
- Podstawowym łącznikiem w obszarze prawa rzeczowego jest **miejsce położenia rzeczy**; prawem właściwym (statutem rzeczowym) jest zatem prawo państwa, w którym znajduje się miejsce położenia rzeczy (*lex rei sitae*). To ustalenie ma jednak tylko charakter wyjściowy; w rzeczywistości należy tu rozróżnić:
 - **zagadnienia dotyczące treści i ochrony praw rzeczowych** (art. 41 ust. 1 ustawy p.p.m.) – w tym zakresie rozstrzyga miejsce położenia rzeczy „każdoczesne”, tzn. zasadniczo stan **z chwili dokonywania oceny** (w razie postępowania procesowego przed sądem. **z chwili zawisłości sporu**; w postępowaniu upadłościowym zasadniczo **z chwili ogłoszenia upadłości**);
 - **zagadnienia dotyczące skutków zdarzeń prawnych** w obszarze prawa rzeczowego, w szczególności nabycia i utraty własności i innych praw rzeczowych (art. 41 ust. 1 i ust. 2 ustawy p.p.m.) – w tym zakresie rozstrzyga miejsce położenia rzeczy **z chwili zdarzenia**, którego skutki oceniamy.
- Szczególne normy zawarte w przepisach art. 42 – 44 dotyczą praw rzeczowych na niektórych przedmiotach. Na przykład:
 - do praw na statkach wodnych i powietrznych oraz pojazdach szynowych stosuje się przede wszystkim prawo **państwa ich rejestracji**;
 - prawa z zapisu papieru wartościowego na rachunku w systemie rozrachunku papierów wartościowych podlegają prawu **państwa, w którym prowadzony jest taki rachunek**.

2.2. Prawa rzeczowe w świetle przepisów rozp. 2015/848

- **Pojęcie praw rzeczowych w art. 8 rozporządzenia.** Ustawodawca europejski nie definiuje praw rzeczowych. Art. 8 ust. 1 i 2 wyjaśniają tylko, że kilka wątpliwych szczególnych kategorii praw podmiotowych podlega przepisom art. 8, natomiast ust. 3 rozciąga przepisy kolizyjne dotyczące praw rzeczowych na zarejestrowane prawo do uzyskania prawa rzeczowego. W pozostałym zakresie należy stosować zasadę **autonomicznej wykładni** uzupełnioną przez postulat **wykładni prounijnej**.
- **Zakres zastosowania wyjątku.** Wyjątek na rzecz ochrony praw rzeczowych zawarty w art. 8 ust. 1 rozporządzenia uwarunkowany jest dwiema przesłankami:
 - chodzi o prawa rzeczowe przysługujące **wierzycielom lub osobom trzecim na składnikach majątku dłużnika** (potencjalnej masy upadłości)
 - dotyczy tylko praw na przedmiotach **znajdujących się na terytorium innego państwa** niż to, w którym toczy się dane postępowanie upadłościowe.

Ponadto należy podkreślić, że zgodnie z art. 8 ust. 4 **lex concursus zachowuje swoją właściwość** do określenia skutków wszczęcia postępowania upadłościowego w zakresie, w jakim przewiduje **sankcje na wypadek dokonania czynności na szkodę ogółu wierzycieli w postaci nieważności, zaskarżalności lub względnej bezskuteczności takiej czynności** (ten „wyjątek od wyjątku” można nazwać filtrem rzetelności podstawy realizowanego przez wierzyciela lub osobę trzecią prawa).

- **Zasada stosowania *lex concursus***. Także w obszarze praw rzeczowych stosowanie *lex concursus* pozostaje zasadą, mimo że stosunkowo szeroki zakres wyjątku wynikającego z ust. 1 spycha ją w pewnym zakresie na drugi plan. *Lex concursus* stosuje się zwłaszcza wtedy, gdy przedmiot majątkowy obciążony prawem wierzyciela lub osoby trzeciej znajduje się w państwie postępowania; przeważnie jednak to samo prawo byłoby właściwe z punktu widzenia własnych norm kolizyjnych zarówno *fori concursus*, jak państw, z których pochodzą wierzyciele bądź uprawnieni.
- **Klauzula porządku publicznego** (art. 33 rozporządzenia). Przepis art. 33 został zamieszczony na końcu rozdziału dotyczącego uznania postępowań upadłościowych i wykonania wydanych w nich postanowień. Zarówno to, jak i samo sformułowanie, na pierwszy rzut oka wydaje się **oddalać go od kwestii prawa właściwego dla stosunków materialnoprawnych**. To jest jednak **tylko pozór**: odmowa uznania może nastąpić, „o ile” uznanie prowadziło do skutku „oczywiście sprzecznego z porządkiem publicznym” państwa *fori*. Zwrot „o ile” wskazuje na możliwość odmowy uznania **poszczególnego określonego skutku** upadłości, a może nim być także ingerencja *lex concursus* lub szczegółowej normy kolizyjnej rozporządzenia w określony stosunek materialnoprawny. Art. 33 obejmuje więc także zakres uregulowany w przepisach art. 7 i nast.
- **Kryterium naruszenia porządku publicznego** ujęte jest co do zasady podobnie, jak w rozporządzeniach Rzym I i Rzym II: skutek zastosowania prawa wskazanego przez normę kolizyjną rozp. 2015/848 musi pozostawać w **oczywistej sprzeczności** z zasadami porządku publicznego danego państwa. Przepis został jednak rozbudowany o wskazanie, co **w szczególności** należy rozumieć przez porządek publiczny: mianowicie, **podstawowe zasady systemu prawnego oraz konstytucyjnie zagwarantowane prawa i wolności jednostki**.

3. Inne zastrzeżenia i obciążenia dotyczące praw bezwzględnych

3.1. Uwaga wprowadzająca

Zagadnienia objęte niniejszym punktem nie są objęte zakresem art. 8 (art. 17), albo nie należą do obszaru prawa rzeczowego, lub co najmniej ich status jest z tego punktu widzenia dyskusyjny (art. 10, 11, 14, 15), ale podobieństwo regulacji kolizyjnej skłania do oddzielenia ich od problematyki zobowiązaniowej. Wspólne dla tych wszystkich sytuacji jest **wyłączenie zastosowania *lex concursus* na rzecz prawa wskazanego innym łącznikiem**.

3.2. Regulacja art. 10

- Wszczęcie postępowania upadłościowego w danym państwie nie narusza **zastrzeżenia prawa własności** (tzn. będzie ono nadal podlegało prawu właściwemu według **kolizyjnej *legis fori***), jeżeli w chwili wszczęcia jego przedmiot znajduje się na terytorium innego państwa.
- Jeżeli przedmiot sprzedany **z zastrzeżeniem prawa własności** (i już dostarczony) znajduje się na terytorium innego państwa niż to, gdzie toczy się postępowanie upadłościowe, kupujący może **pomimo wszczęcia postępowania wobec sprzedawcy nabyć własność**, a ewentualne przepisy *legis concursus* powodujące wygaśnięcie umowy lub pozwalające syndykowi na jej rozwiązanie nie mają zastosowania. Oznacza to, że kupujący może polegać w tym zakresie na regulacji stosunku **według prawa wskazanego przez normy kolizyjne *fori***.
- Podobnie jak w przypadku praw rzeczowych (zob. wyżej w pkt 2.2), ***lex concursus* zachowuje swoją właściwość** do określenia skutków wszczęcia postępowania upadłościowego w zakresie, w jakim przewiduje na wypadek dokonania czynności na szkodę ogółu wierzycieli **sankcje** w postaci **nieważności, zaskarżalności lub względnej bezskuteczności** takiej czynności.

3.3. Zgodnie z art. 11 i 17:

- Skutki postępowania upadłościowego co do **umowy obligacyjnej uprawniającej do nabycia nieruchomości lub korzystania z nieruchomości** podlegają, zgodnie z art. 11, wyłącznie **prawu miejsca jej położenia** (reguła ta jest zgodna ze wspólną dla państw UE ogólną normą kolizyjną, zawartą w art. 4 ust. 1 lit. c rozp. Rzym I; jednak odmiennie od art. 3 rozp. Rzym I, rozp. 2015/848 nie przewiduje stosowania prawa wskazanego w drodze wyboru przez strony).
- Ten sam łącznik, na podstawie art. 17 lit. a, ma zastosowanie do ochrony nabywcy, który już po wszczęciu postępowania **nabył nieruchomość od dłużnika w drodze odpłatnej czynności**.
- W zakresie art. 11 **lex concursus zachowuje jednak swoją właściwość** do określenia skutków wszczęcia postępowania upadłościowego w zakresie, w jakim przewiduje na wypadek dokonania czynności na szkodę ogółu wierzycieli **sankcje** w postaci **nieważności, zaskarżalności lub względnej bezskuteczności** takiej czynności.

3.4. Zgodnie z art. 14 oraz art. 17:

- Skutki postępowania upadłościowego co do **praw dłużnika na statku morskim albo powietrznym lub na nieruchomości**, podlegających wpisowi do publicznego rejestru, podlegają zgodnie z art. 14 **prawu regulującemu prowadzenie rejestru** (praktycznie, najczęściejj prawu miejsca jego prowadzenia).
- Ten sam łącznik ma, na podstawie art. 17 lit. b, zastosowanie do ochrony nabywcy, który już po wszczęciu postępowania **nabył taki statek** od dłużnika w drodze odpłatnej czynności;
- Ponadto ten sam łącznik, na podstawie art. 17 lit. c, ma zastosowanie do ochrony nabywcy, który już po wszczęciu postępowania nabył od dłużnika w drodze odpłatnej czynności **papiery wartościowe, których istnienie zależy od wpisu** do określonego przez prawo rejestru (tzw. zdematerializowane papiery wartościowe).

3.5. Zgodnie z art. 15:

- Prawa bezwzględne z zakresu tzw. **własności przemysłowej**, regulowane przez prawo UE (**patent europejski, wspólnotowy znak towarowy**) mogą być objęte tylko **głównym** postępowaniem upadłościowym w rozumieniu art. 3 ust. 1 rozp. 2015/848. Oznacza to zarazem, że właściwa do oceny skutków upadłości dla tych praw jest **zawsze lex concursus** będąca zarazem prawem **państwa siedziby głównej** dłużnika.

WYKŁAD 9

Przegląd rozwiązań kolizyjnych, zakres zastosowania *lex concursus* i wyjątki na rzecz innych łączników

Część druga – umowy obligacyjne i wierzytelności

1. Uwagi wstępne

- Jak pamiętamy, zgodnie z art. 7 ust. 1 rozp. 2015/848 **lex concursus** reguluje zasadniczo **wszystkie skutki postępowania upadłościowego**.
 - Zasada ta obejmuje przede wszystkim kwestie wyraźnie wymienione w art. 7 ust. 2, w szczególności pod lit. d, e, g, i, k oraz m (zob. także wykład 7).
 - Żadna z wymienionych w art. 7 ust. 2 kwestii nie dotyczy, jak się wydaje, ewentualnego **przekształcenia zobowiązań upadłego z chwilą ogłoszenia upadłości**, w szczególności przekształcenia jego zobowiązań niepieniężnych w pieniężne i nadania im statusu natychmiastowej wymagalności (jak to przewiduje np. art. 91 polskiego pr.upadł.). Nie ulega

jednak żadnej wątpliwości, że także to przekształcenie jest skutkiem postępowania upadłościowego i podlega *lex concursus* na podstawie ogólnej reguły art. 7 ust. 1.

- Umowy zobowiązaniowe upadłego i wierzytelności z tych umów, zarówno kierowane do masy upadłości jak należące do masy, **o ile zawierają element obcy** (z punktu widzenia polskiego sądu upadłościowego), podlegają zasadniczo **prawu wskazanemu przez przepisy rozporządzenia Rzym I**, natomiast poza zakresem regulacji rozporządzenia – w **ustawie p.p.m.** To samo dotyczy ewentualnych wierzytelności upadłego wchodzących do masy upadłościowej.
- Rzadziej w praktyce możemy spotkać, tak wśród wierzytelności zgłaszanych w stosunku do masy, jak i wchodzących w jej skład, wierzytelności **nie należące do umownych** (np. deliktowe czy z bezpodstawnego wzbogacenia). Prawo regulujące te wierzytelności wskazują przede wszystkim przepisy **rozporządzenia Rzym II**, a w niektórych zakresach – **ustawy p.p.m.** (w tym art. 34, odsyłający do Konwencji haskiej z 1971 r. o prawie właściwym dla wypadków drogowych).
- Regulacja stosunków zobowiązaniowych upadłego pochodząca z wymienionych wyżej źródeł stanowi tło, w które ingeruje *lex concursus*, przekształcając te stosunki zgodnie z wymaganiami postępowania upadłościowego.
- Dla pewnych szczególnych sytuacji przepisy rozp. 2015/848 przewidują wyjątki od zastosowania *lex concursus*. Te sytuacje zostaną omówione poniżej w pkt 2. Wyjątek od zasady stosowania *lex concursus* może oznaczać **powrót do prawa właściwego na podstawie ogólnych norm kolizyjnych**, albo zastąpienie go **innym łącznikiem**, specjalnie „dopasowanym”.

2. Wyjątki od zasady stosowania *lex concursus*

2.1. Potrącenie (art. 9)

- **Instytucja potrącenia** sprawia w konfrontacji z międzynarodową upadłością dwojakie trudności. Po pierwsze, w płaszczyźnie p.p.m.: tu szczególnego rozwiązania wymaga ustalenie prawa właściwego w sytuacji, gdy **każda z wierzytelności podlega innemu prawu** (zob. art. 17 rozp. Rzym I). Po drugie, w aspekcie materialnoprawnym: standardowa reguła, iż potrącenie jest możliwe, kiedy obie wierzytelności są wymagalne (art. 498 § 1 k.c.), w warunkach postępowania upadłościowego **wymaga liberalizacji przesłanek i dostosowania zakresu potrącenia** (zob. art. 93 pr.upadł.). Taka szczególna regulacja potrącenia należy zasadniczo do *lex concursus*.
- Art. 9 rozporządzenia przesądza, że regulacja *lex concursus* (zwłaszcza mniej liberalna niż art. 93 polskiego pr.upadł.) **nie narusza prawa wierzyciela do potrącenia**, jeżeli jest ono dopuszczalne zgodnie z **prawem właściwym dla wierzytelności niewypłacalnego dłużnika** (ponieważ to wierzyciel zgłasza zarzut potrącenia, potrącenie następuje „z wierzytelności” dłużnika, nie odwrotnie; jest to zatem w istocie ten sam łącznik, który występuje w art. 17 rozp. Rzym I).
- W zakresie art. 9 *lex concursus* **zachowuje jednak swoją właściwość** do określenia skutków wszczęcia postępowania upadłościowego w zakresie, w jakim przewiduje na wypadek dokonania czynności na szkodę ogółu wierzycieli **sankcje w postaci nieważności, zaskarżalności lub względnej bezskuteczności takiej czynności**.

2.2. Systemy płatności oraz rynki finansowe (art. 12)

- Art. 12 dotyczy dwóch instytucji **prawa publicznego obrotu papierami wartościowymi**:
 - „**systemy płatności lub rozrachunku**” są objęte przepisami dyrektywy 98/26/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 19 maja 1998 r. w sprawie zamknięcia rozliczeń w systemach płatności i rozrachunku papierów wartościowych (aktualna

wersja skonsolidowana: 27/06/2019); przepisy dyrektywy są inkorporowane do prawa polskiego; zob. w szczególności art. 22 ust. 1 pkt 4 pr. upadł.);

- „**rynek finansowy**” oznacza regulowany rynek publicznego obrotu papierami wartościowymi (w Polsce regulowany ustawą o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych, t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 623).
- **Wyłączenie stosowania *lex concursus***. Z uwagi na konieczność zapewnienia jednolitej regulacji oraz **ostatecznego charakteru rozliczeń** w ww. systemach płatności lub rozrachunku oraz w publicznym obrocie papierami wartościowymi, rozporządzenie **wyłącza całkowicie** stosowanie *lex concursus* w tym zakresie. Skutki upadłości w stosunku do wiarytelności uczestników takiego systemu rozliczeń lub rynku finansowego podlegają wyłącznie prawu państwa (członkowskiego) regulującemu dany system lub rynek.
- Także ewentualne **sankcje** w postaci **nieważności, zaskarżalności lub względnej bezskuteczności** zapłaty albo operacji papierami wartościowymi podlegają temu samemu prawu.

2.3. Umowy o pracę (art. 13)

- Indywidualna umowa o pracę (w odróżnieniu od różnego rodzaju umów zbiorowych) podlega, zgodnie z art. 13 rozp. Rzym I, **prawu wybranemu przez strony**, a w braku wyboru podstawowym łącznikiem jest **miejsce świadczenia pracy (*lex loci laboris*)**. Z uwagi na potrzebę ochrony stosunku pracy także skutki postępowania upadłościowego wobec stosunku pracy podlegają, zgodnie z art. 13 ust. 1 rozp. 2015/848, w całości temu właśnie prawu, co oznacza **całkowite wyłączenie** stosowania do umowy o pracę *legis concursus*.
- Art. 13 reguluje w ust. 2, niejako przy okazji, nie należącą do tematu niniejszego wykładu kwestię jurysdykcji do wydania zgody na rozwiązanie lub zmianę umowy o pracę w związku z upadłością.

2.4. Czynności prawne dokonane z pokrzywdzeniem wierzycieli (art. 16)

- Przewidywane przez prawo upadłościowe **sankcje** dokonania czynności **na szkodę ogółu wierzycieli**, w postaci nieważności, zaskarżalności lub względnej bezskuteczności takiej czynności, podlegają zasadniczo, zgodnie z art. 7 ust. 2 lit. m, *legi concursus*.
- Art. 16 przewiduje **wyjątek od tej zasady** w wypadku, gdy osoba, która odniosła korzyść z takiej czynności, jest (najczęściej z uwagi na działanie w dobrej wierze, tzn. bez wiedzy o krzywdzącym wierzycieli skutku czynności lub istnieniu przesłanek do wszczęcia postępowania upadłościowego) chroniona przez prawo innego państwa członkowskiego. Do skorzystania z takiej szczególnej ochrony potrzebne jest kumulatywne spełnienie dwóch przesłanek:
 - to inne prawo jest właściwe (na podstawie ogólnych reguł kolizyjnych) dla stosunku, którego dotyczy dana czynność;
 - w świetle tego prawa nie ma żadnych środków pozwalających zaskarżyć tę czynność „w odnośnej sprawie” (tzn. środków, które byłyby skuteczne w świetle jej okoliczności faktycznych).

WYKŁAD 10

Jurysdykcja „międzynarodowa” i jej zakres

1. Uwagi wstępne

- Niniejszym wykładem wkraczamy w obszar tematów bloku IV, poświęconych **zagadnieniom procesowym** europejskiego prawa upadłościowego. To jest chyba dobry moment, aby podzielić się z Państwem pewnymi **refleksjami dotyczącymi struktury prawa upadłościowego i jego miejsca w systemie prawa**.
 - Jak Państwo zapewne zauważyli, w ślad za częścią doktryny posługuję się najchętniej właśnie terminem „**prawo upadłościowe**”, podczas gdy regulacja ustawowa, zarówno polska jak europejska, nazywa swój przedmiot regulacji „**postępowaniem upadłościowym**”. W rzeczywistości prawo upadłościowe jest **kompleksową gałęzią prawa, na którą składają się zarówno normy procesowe, jak prawnomaterialne**.
 - Nazwa ustawowa wywodzi się stąd, że **problem upadłości** u swoich początków – zarówno historycznych, jak w toku konkretnej sprawy – **jest zagadnieniem procesowym**. Chodzi o dochodzenie roszczeń od niewypłacalnego dłużnika w taki sposób, aby zabezpieczyć bazę materialną jego odpowiedzialności, zapewnić sprawiedliwe potraktowanie wierzycieli, oraz (na to kładzie się coraz silniejszy nacisk) jak najmniej zaszkodzić dłużnikowi, a zwłaszcza jego przedsiębiorstwu.
 - Realizacja tych celów wymaga jednak **dokonania istotnych zmian w treści stosunków materialnoprawnych** dotyczących majątku upadłego i jego stosunków obligacyjnych, zwłaszcza z wierzycielami. Z perspektywy przede wszystkim (choć nie wyłącznie) upadłości transgranicznej oznacza to także **potrzebę ingerencji w sferę norm kolizyjnych p.p.m.**, wskazujących prawo właściwe dla tych stosunków. Zakończyliśmy w poprzednim wykładzie przegląd treści takich przepisów rozp. 2015/848.
- Układ materii zarówno polskiego prawa upadłościowego, jak rozporządzenia 2015/848, jest uświęcony tradycją wykraczającą poza ramy jednego porządku prawnego i podyktowany względami praktycznymi: **ustawodawca podąża za tokiem postępowania**, włączając do regulacji w miarę potrzeby zagadnienia materialnoprawne, niekiedy wtrącając je do przepisów zasadniczo procesowych, a czasem nawet odwrotnie. Tak zredagowana ustawa jest bardziej funkcjonalna: łatwiejsza do stosowania (i do napisania). Jednak **systemowe zrozumienie działania prawa upadłościowego**, zwłaszcza w przestrzeni międzynarodowej, wymaga „rozplątania” i rozdzielenia tych wątków. Ten właśnie cel przyświecał mi przy projektowaniu struktury wykładu.
 - Nie powinno to przesłaniać podstawowej konstatacji, że **przepisy dotyczące stosunków materialnoprawnych mają charakter służebny** wobec zasadniczych celów postępowania upadłościowego; wysunięcie ich przede mną na pierwszy plan było spowodowane obserwacją, że literatura międzynarodowego prawa upadłościowego podchodzi na ogół do jego materii z punktu widzenia procesowego i **zaniedbuje systemową analizę zawartych w prawie upadłościowym norm kolizyjnych p.p.m.**
 - Także z punktu widzenia **efektów kształcenia** uważam, że zrozumienie przez studenta **skutków materialnoprawnych** upadłości i funkcjonowania w ich zakresie **mechanizmu kolizyjnego** powinno poprzedzać bardziej szczegółowe zapoznanie się z procesowym trybem jej przeprowadzenia.
- Przed przejściem do bardziej szczegółowych zagadnień powinienem jeszcze wytłumaczyć się z cudzośłowu w tytule wykładu. Dlaczego go używam, skoro samo rozporządzenie wprost tytułuje art. 3 właśnie tak: **jurysdykcja międzynarodowa**? I dlaczego w tytule Bloku IV umieściłem, zamiast tego ostatniego, termin: „**jurysdykcja krajowa**”?
 - Termin: jurysdykcja międzynarodowa, użyty w polskim przekładzie jako słownikowy odpowiednik *international jurisdiction* w wersji angielskiej, **może być mylący**. W języku polskim termin ten, ściśle rzecz biorąc, powinien oznaczać **jurysdykcję organu międzynarodowego w sprawach przekazanych do jego kompetencji przez państwa**

tworzące ten organ. Taką jurysdykcję międzynarodową posiada np. ETS. Natomiast przepisy art. 3 rozp. 2015/848 regulują przecież „jurysdykcję” **sądów krajowych**.

- Nieporozumienie wynika stąd, że w polskim języku prawniczym utarło się **węższe** rozumienie terminu „jurysdykcja”, niż w angielskim, w którym nie odróżnia się (terminologicznie) **jurysdykcji** od **właściwości**. Zgodnie z polską terminologią, art. 3 rozp. 2015/848 reguluje **jurysdykcję krajową** sądów polskich (i sądów innych krajów członkowskich); **międzynarodowa** jest więc, ściśle rzecz biorąc, nie sama jurysdykcja, a tylko **sprawy**, których dotyczy, oraz **norma**, która ją ustanawia. Opisany polskim słownictwem procesowym art. 3 ustanawia więc w istocie nie „międzynarodową jurysdykcję”, ale **międzynarodową właściwość** sądów krajowych w sprawach upadłości (dla zainteresowanych: zob. T. Ereciński, KPC. Komentarz, t. V, Warszawa 2012, s. 35 – 37 i 43 – 46). **To właśnie znaczenie będą miał na myśli, używając w dalszym ciągu terminu „jurysdykcja” zgodnie z terminologią rozp. 2015/848.**

2. Jurysdykcja sądów państwa członkowskiego w zakresie upadłości

2.1. Postępowanie główne: pojęcie i łącznik

- Kwalifikacja postępowania upadłościowego jako **głównego** zależy od podstawowego w zakresie jurysdykcji łącznika ustalonego w art. 3 ust. 1 rozp. 2015/848, jakim jest „**główny ośrodek podstawowej działalności**” dłużnika (dalej w skrócie: „**główny ośrodek**”). Postępowanie upadłościowe wszczęte przed sądem państwa, w którym ten **główny ośrodek** się znajduje, jest zawsze **z definicji postępowaniem głównym** w rozumieniu przepisów rozporządzenia, nawet jeśli jest jedynym, jakie się w sprawie tego dłużnika toczy. Potocznie można zatem, choć nie jest to termin ustawowy, mówić o „**jurysdykcji głównej**” w rozumieniu **właściwości sądu danego państwa do prowadzenia postępowania głównego**.
- Łącznik „**głównego ośrodka**” jest jednym z łączników personalnych, stosowanych w całym obszarze najszerzej pojętego prawa prywatnego międzynarodowego. Funkcja tego łącznika jest podobna do funkcji łączników wskazujących **statut personalny podmiotów** (prawo ojczyznie i miejsce zamieszkania dla osoby fizycznej oraz siedziba statutowa lub miejsce utworzenia dla osoby prawnej, zob. odpowiednio art. 3 ust. 1 i art. 17 ust. 1 i 2 ustawy p.p.m). Jeszcze bliższa jest zaś funkcji łącznika stosowanego w obszarze prawa zobowiązań umownych (**miejsce zwykłego pobytu**, zob. art. 19 rozp. Rzym I). Ustalenie powiązań, na których oparte są te wszystkie łączniki, napotyka na pewne wspólne problemy (co zobaczą Państwo niżej, przy okazji analizy ustawowych domniemań mających ułatwić stosowanie łącznika). Nie wolno ich jednak mylić, ponieważ są one jednak różne; w rezultacie np. spółka kapitałowa może mieć w innym państwie **siedzibę** w rozumieniu ustawy p.p.m., w innym **miejsce utworzenia**, w innym **miejsce zwykłego pobytu**, a w jeszcze innym „**główny ośrodek**” ustalony dla celów prawa upadłościowego. Do tematu sposobu rozumienia pojęcia „**głównego ośrodka**” wrócimy jeszcze, gdy przestudiują Państwo orzecznictwo, które załączam do tego konspektu (zob. niżej, pkt 3).
- Zastosowanie pojęcia „**głównego ośrodka**” wymaga opanowania i właściwego wyważenia skomplikowanych teorii, jakie powstały nie tylko wokół rozumienia tych dwóch werbalnych składników łącznika („**ośrodek**” oraz „**główny**”), ale także pominiętego w skrótowym określeniu jego fundamentu, jakim jest pojęcie „**podstawowej działalności**”. Dla ułatwienia uczestnikom obrotu tego niewątpliwie trudnego zadania ustawodawca przyjął, w akapicie 2, 3 i 4 ust. 1 art. 3, pewne **domniemania**, znacznie upraszczające w większości wypadków dotarcie do prawa właściwego. Domniemania te jednak **z założenia nie obejmują niektórych sytuacji**, a ponadto **in casu mogą być obalone**. Strona kwestionująca rezultat takich domniemań obciążona jest obowiązkiem wykazania, że w danej sprawie nie powinny być zastosowane, ponieważ nie odpowiadają rzeczywistemu znaczeniu terminu „**główny ośrodek podstawowej działalności**”.

Domniemania te są następujące:

- W stosunku do „**spółek i osób prawnych**” (czytaj, z uwzględnieniem art. 54 TFUE: „spółek nie mających osobowości prawnej, spółek mających osobowość prawną i innych osób prawnych”) domniemywa się, że **miejsce siedziby statutowej** – o ile nie została przeniesiona w ciągu ostatnich **trzech** miesięcy przed wnioskiem o wszczęcie postępowania – jest „**głównym ośrodkiem**”.
- W stosunku do **osób fizycznych prowadzących niezależną działalność gospodarczą lub zawodową** (w przybliżeniu są to przedsiębiorcy w rozumieniu art. 43¹ k.c.) przyjmuje się domniemanie, że „głównym ośrodkiem” jest **główne miejsce wykonywania działalności**. Natomiast w stosunku do pozostałych osób fizycznych („konsumenci”) przyjmuje się domniemanie, że „głównym ośrodkiem” jest ich **miejsce zwykłego pobytu**, z zastrzeżeniem, że nie zostało przeniesione w ciągu ostatnich **sześciu** miesięcy przed wnioskiem o wszczęcie postępowania.

2.2. Postępowanie wtórne i uboczne

- Jurysdykcja sądu wskazanego łącznikiem „głównego ośrodka” jest **wyłączna**, ale tylko w stosunku do **głównego postępowania** upadłościowego. Jej absolutyzacja utrudniałaby sytuację wierzycieli w wypadku dłużnika prowadzącego rozgałęzioną działalność w kilku krajach. Dlatego sąd państwa członkowskiego nie mający takiej jurysdykcji może, **zgodnie z art. 3 ust. 2 rozp. 2015/848**, wszcząć postępowanie w stosunku do dłużnika na podstawie „słabszego” łącznika: **posiadania przez dłużnika oddziału** w tym państwie (regulacja prawna oddziałów została zharmonizowana w 1989 r. tzw. 11 dyrektywą z zakresu prawa spółek, obecnie jest przedmiotem dyrektywy 2017/1132 z 14 czerwca 2017 r. w sprawie niektórych aspektów prawa spółek Dz.U. UE L 169/46)

[*UWAGA: proszę porównać tę podstawę jurysdykcji z regulacją postępowania wtórnego, a zwłaszcza podstaw jego wszczęcia, w polskim międzynarodowym prawie upadłościowym, art. 405 – 407 pr. upadł.*]

- Postępowanie wszczęte na podstawie jurysdykcji z art. 3 ust. 2 **po wszczęciu** w innym państwie postępowania głównego jest **postępowaniem wtórnym**. Sąd prowadzący postępowanie wtórne musi brać pod uwagę jego powiązanie prawne z postępowaniem głównym (art. 34 i nast. rozp. 2015/848).
- Postępowanie wszczęte na podstawie jurysdykcji z art. 3 ust. 2 **przed wszczęciem** w innym państwie postępowania głównego jest **postępowaniem ubocznym**. Postępowanie uboczne można wszcząć tylko w następujących dwóch wypadkach:
 - jeżeli wszczęcie postępowania głównego **jest niemożliwe** z uwagi na wymagania prawa państwa „głównego ośrodka”; lub
 - wniosek o wszczęcie składa **wierzyciel**, którego roszczenia powstały lub pozostają **w związku z działalnością oddziału** znajdującego się na terytorium państwa sądu, albo **organ publiczny** uprawniony według prawa tego państwa.
- Postępowanie **uboczne** staje się postępowaniem **wtórnym**, jeżeli wszczęto postępowanie główne.

2.3. Jurysdykcja rozszerzona; ustalenie jurysdykcji (art. 4 – 6)

- Zgodnie z art. 6 ust. 1, jurysdykcja określona w art. 3 dotyczy **nie tylko samego postępowania upadłościowego wszczętego zgodnie z tym przepisem** (jako główne, uboczne bądź wtórne), ale w każdym z tych wypadków także **spraw, które według prawa krajowego mogą być rozstrzygane w osobnym postępowaniu**, natomiast **wynikają bezpośrednio z postępowania upadłościowego i są z nim ściśle powiązane** (na tyle ściśle, że rozdzielenie jurysdykcji spowoduje ryzyko sprzecznych rozstrzygnięć). Jako przykład przepis wskazuje w szczególności postępowanie o stwierdzenie (wynikającej z przepisu prawa upadłościowego) bezskuteczności czynności prawnej.
- Jeżeli jednak powództwo takie, wnoszone przez zarządcę na rzecz masy upadłości, jest powiązane z innym powództwem podlegającym rozp. 1215/2012 („rozporządzenie

brukselskie”), może ono zostać wniesione – według wyboru zarządcy – także zgodnie z jurysdykcją określoną w tym rozporządzeniu, tzn. **do sądu państwa miejsca zamieszkania pozwanego** (zgodnie z art. 62 rozp. 1215/2012, ustalenie miejsca zamieszkania osoby fizycznej podlega prawu *fori*, natomiast „miejsce zamieszkania” osoby prawnej definiuje art. 63 rozporządzenia).

- Zgodnie z art. 4 rozp. 2015/848, sąd państwa członkowskiego, badając **wniosek o wszczęcie** postępowania upadłościowego, **ustala z urzędu**, czy posiada jurysdykcję, określając przy tym **wyraźnie**, czy wynika ona z art. 3 ust. 1, czy z ust. 2. Jeżeli postępowanie można wszcząć bez orzeczenia sądu (co oczywiście nie dotyczy Polski), przepisy krajowe mogą przewidywać dokonanie takiego ustalenia przez zarządcę.
- Orzeczenie o wszczęciu postępowania upadłościowego **jest zaskarżalne** (art. 5). Zasadniczo podstawy i tryb zaskarżenia podlegają *legi concursus* (stąd użycie w przepisie ogólnej, „niespecyficznej systemowo” terminologii procesowej). Jednakże:
 - jeżeli podstawą zaskarżenia jest **brak jurysdykcji**, prawo do skargi ma zarówno dłużnik, jak każdy wierzyciel (to jest nienaruszalny minimalny standard wynikający z rozporządzenia);
 - ustawodawca krajowy ma swobodę określenia **innych podstaw zaskarżenia oraz szerszej listy osób uprawnionych** do skorzystania ze środków zaskarżenia.

3. Orzecznictwo dotyczące zakresu rozporządzenia 2015/848, jurysdykcji i uznania postępowań

Wprowadzam tu świadomie jeszcze nie omawiane na podstawie rozp. 2015/848 (ale przedstawione w wykładzie z zakresu polskiego międzynarodowego prawa upadłościowego) **pojęcie uznania postępowania** (art. 19 i nast. rozporządzenia). Wszystkie trzy tytułowe kwestie należą do kluczowych dla funkcjonowania rozporządzenia 2015/848, są wzajemnie powiązane i spowodowały już pewne kontrowersje rozstrzygane zarówno przez polskie sądy, jak ETS. W załącznikach znajdują Państwo obszernie wyjątki z orzeczeń, które ilustrują zarówno koncepcje prawne, jak praktyczne problemy ich zastosowania (proszę jednak pamiętać przy ich studiowaniu, że orzecznictwo oparte jest na poprzedniej wersji rozporządzenia, tj. 1346/2000). Dla ułatwienia zaznaczyłem najważniejsze fragmenty, a w kilku miejscach wtrąciłem swoje uwagi. Ponieważ staranne przestudiowanie tych materiałów – co zdecydowanie zalecam – wymaga czasu, oczekuję od wszystkich Państwa – w ciągu dwóch tygodni – na ewentualne pytania i wątpliwości, na które postaram się odpowiedzieć.

WYKŁAD 11

Instytucje procesowe europejskiego prawa upadłościowego – część I

1. Prawo właściwe dla postępowania upadłościowego i jego skutków

- Prawo właściwe dla postępowania upadłościowego prowadzonego na podstawie rozp. 2015/848 oraz jego skutków określa znany nam już **art. 7 rozporządzenia**, z którego poprzednio (wykłady 7 – 9) wyselekcjonowaliśmy normy kolizyjne odnoszące się do **stosunków materialnoprawnych**. Teraz trzeba powtórzyć ten proces intelektualny w odniesieniu do **stosunków procesowych** (obejmujących, w bardziej szczegółowym ujęciu, regulację postępowań upadłościowych oraz skutki procesowe ich wszczęcia dla innych postępowań). Oczywiście zadanie będzie łatwiejsze, gdyż wszystkie **przepisy art. 7 w zakresie, w jakim nie należą do tej pierwszej grupy, należą do drugiej**.
- Generalna reguła art. 7 ust. 1, iż dla postępowania upadłościowego i jego skutków właściwe jest **prawo państwa, w którym wszczęto postępowanie upadłościowe** (*lex concursus*), obejmuje zarówno właściwość w obszarze prawa materialnego (w tym zakresie jest to norma kolizyjna

p.p.m. w znaczeniu ścisłym), jak i **procesowego** (tu: **norma kolizyjna p.p.m. w znaczeniu rozszerzonym**, obejmującym także międzynarodowe postępowanie cywilne). Istotna różnica polega na tym, że:

- w obszarze **prawa materialnego** występują generalnie **różnorodne łączniki**, wśród których *lex fori* jest jednym z najrzadziej spotykanych; także art. 7 (*lex concursus*) nie aspiruje do całościowej regulacji stosunków materialnoprawnych, ale odnosi się tylko do oceny **szczególnych skutków** (zmian) wywołanych w tym obszarze przez wszczęcie postępowania upadłościowego;
- w obszarze **prawa procesowego** natomiast stosowanie przez sąd prowadzący postępowanie **własnego prawa** (*legis fori processualis*) jest **podstawową zasadą**, od której spotykamy tylko nieliczne wyjątki o wąskim zakresie; dlatego art. 7 jest tu w **istocie przede wszystkim repetycją tej zasady** – w istocie bowiem ***lex concursus* jest szczególnym przypadkiem *legis fori*** – oraz punktem wyjścia do określenia **wyjątków** od niej. Tych wyjątków za to możemy oczekiwać więcej niż w „zwykłym” (krajowym) międzynarodowym postępowaniu cywilnym, ponieważ europejskie postępowanie upadłościowe zakłada **koordynację postępowań** prowadzonych w kilku państwach. Wyjątki te są określone w art. 18 (zob. niżej) oraz w dalszych rozdziałach rozporządzenia, o których będzie mowa w kolejnych wykładach.

Szczegółowe przepisy art. 7 ust. 2 przede wszystkim wyjaśniają wątpliwości, jakie mogłyby powstawać co do zakresu stosowania *lex concursus* (potencjalne kolizje z prawem właściwym w obszarze stosunków prawa materialnego i z *lex fori* innych sądów, niż upadłościowy).

- Należy zwrócić uwagę na następujące aspekty przepisów art. 7 ust. 2:
 - Na wstępie art. 7 ust. 2 wyjaśnia (aczkolwiek jeszcze dość ogólnie), że zastosowanie *lex concursus* obejmuje **przesłanki wszczęcia oraz sposób prowadzenia i zakończenia postępowania upadłościowego** (właściwie tylko przesłanki wszczęcia, jako osadzone w prawie materialnym, mogłyby budzić tu jakieś wątpliwości).
 - Uprawnienia dłużnika i zarządcy (ust. 2 lit. c) są starannie wymieszane zestawem **instytucji prawa materialnego** (określenie majątku dłużnika objętego skutkami upadłości, wydzielenie masy upadłości, kompetencje materialnoprawne zarządcy (por. status syndyka w prawie polskim), status dłużnika jako podmiotu praw należących do masy) oraz **aspektów procesowych** (status dłużnika i zarządcy w postępowaniu upadłościowym).
 - Czysto (lub niemal czysto) **procesowy charakter** mają:
 - skutki postępowania upadłościowego dla dochodzenia praw przez wierzycieli (lit. f); wyłączenie postępowań sądowych z zakresu tej normy zachowuje zasadę, że **każdy sąd** prowadzący odrębne postępowanie dotyczące dłużnika, także inne niż upadłościowe, **stosuje własną *lex fori***);
 - elementy regulacji postępowania upadłościowego wskazane pod lit. g, h, j i l (właściwie wszystkie te podpunkty mają swój aspekt materialnoprawny, o którym częściowo już mówiliśmy, ale **dominuje aspekt procesowy**).
- Ze szczególnym problemem stykamy się w **art. 18**. O ile wpływ postępowania upadłościowego na inne postępowania sądowe jest problemem ewidentnie natury procesowej, o tyle arbitraż jest terenem intensywnego sporu doktrynalnego o jego zakwalifikowanie do obszaru prawa materialnego lub procesowego. Dla nas istotne jest, że przepis ten zawiera ważny **wyjątek od zasady właściwości *lex concursus***: to, czy **wszczęcie postępowania upadłościowego** powinno skutkować np. zawieszeniem albo umorzeniem postępowania prowadzonego w stosunku do upadłego przed sądem innego państwa, podlega ***legis fori***, tzn. **prawu państwa tego innego sądu** (a nie: sądu upadłościowego). W stosunku do arbitrażu (sądu polubownego) rozstrzyga „**siedziba organu polubownego**” (z punktu widzenia prawa arbitrażowego łącznik jest źle sformułowany; chodzi w istocie o **prawo miejsca postępowania lub miejsca wydania wyroku**).

2. Uznanie postępowania upadłościowego i jego skutki

2.1. Uwagi ogólne

- **Uznanie postępowania upadłościowego** jest instytucją, której istota jest nam już znana z regulacji międzynarodowego postępowania upadłościowego w polskiej ustawie (zob. art. 386 i nast. pr. upadł.; wprawdzie ten przepis posługuje się węższym terminem: „uznanie orzeczeń o wszczęciu upadłości”, ale z art. 394 wynika, że w istocie zakres tej instytucji jest taki sam). Podstawowa **różnica** polega na tym, że **rozp. 2015/848 nakłada na państwa członkowskie obowiązek wzajemnego uznawania postępowań upadłościowych** na określonych w nim warunkach.
- W związku z problematyką uznania ważne jest przypomnienie podstawowych zasad dotyczących jurysdykcji w zakresie postępowania upadłościowego: można mówić o „**jurysdykcji głównej**” (art. 3 ust. 1 rozp. 2015/848) oraz „**jurysdykcji szczególnej**”, na podstawie której sąd danego państwa może prowadzić postępowanie **wtórne** lub **uboczne** (art. 3 ust. 2 – 4; jak wynika z tych przepisów, **jurysdykcja szczególna nie jest pojęciem jednolitym**, ponieważ jej warunki są częściowo uzależnione od statusu postępowania jako wtórnego lub ubocznego).

2.2. Zakres obowiązku uznania

- Zgodnie z art. 19 ust. 1 rozp. 2015/848, obowiązek uznania odnosi się zarówno do **postępowania głównego**, tzn. wszczętego przed sądem upadłościowym mającym **jurysdykcję główną**, jak do **postępowania wtórnego**. Orzeczenie o wszczęciu postępowania **podlega uznaniu** w pozostałych państwach członkowskich z chwilą uzyskania przez to orzeczenie skuteczności w państwie wydania.
- W wypadku wszczęcia **postępowania wtórnego** na podstawie jurysdykcji szczególnej już w toku postępowania głównego **zasada stosowania *lex concursus* postępowania głównego doznaje ograniczenia**: dla skutków upadłości w zakresie objętym uprzednio tym postępowaniem właściwe staje się zasadniczo *lex concursus* tego drugiego postępowania, a zatem **prawo państwa, którego sąd prowadzi postępowanie wtórne** („wtórna *lex concursus*”); więcej na ten temat w kolejnym wykładzie.

2.3. Skutki uznania postępowania głównego

- Uznanie orzeczenia **wszczynającego postępowanie główne** oznacza w istocie zarazem, co wynika ze sformułowania art. 19 ust. 1 i 2 oraz z art. 32 rozp. 2015/848, **rozcziągnięcie właściwości *lex concursus*** (oraz systemów prawnych wskazanych w rozporządzeniu w ramach wyjątków od tej zasady) na ocenę **wszelkich skutków wszczęcia postępowania**, w szczególności w stosunku **do osoby i majątku dłużnika**, w tym majątku znajdującego się w którymkolwiek innym państwie. Skutek ten powstaje z chwilą uzyskania przez orzeczenie skuteczności; inaczej niż według naszego prawa upadłościowego, **uznanie następuje *ex lege* i nie wymaga wydania żadnego orzeczenia** przez sąd tego państwa członkowskiego, który styka się z problemami związanymi z upadłością danego dłużnika. Art. 32 **rozcziąga skutki uznania**, bez żadnych dalszych formalności, także na orzeczenia dotyczące **prowadzenia i zakończenia** głównego postępowania upadłościowego oraz **układ** zatwierdzony w jego efekcie. Orzeczenia te zostają wykonane zgodnie z art. 39–44 i 47–57 rozp. nr 1215/2012 („brukselskiego”). Uznanie obejmuje także **orzeczenia, które wynikają bezpośrednio z postępowania upadłościowego i są z nim ściśle powiązane**, nawet jeżeli zostały wydane przez inny sąd.
- Zgodnie z art. 21 ust. 1, zarządca powołany przez sąd prowadzący **postępowanie główne** może wykonywać swoje uprawnienia **na terytorium każdego państwa członkowskiego**. Te jego uprawnienia mogą zostać ograniczone terytorialnie w wypadku wszczęcia **postępowania wtórnego** (w ramach którego pojawi się zarządca o węższym zakresie działania).

- Art. 21 wydaje się w ust. 1 i 2 określać bezpośrednio merytoryczne uprawnienia zarządcy (do przemieszczania przedmiotów majątkowych masy do innych państw i do zaskarżania czynności prawnych dłużnika); w istocie **chodzi jednak tylko o usunięcie wątpliwości** co do dopuszczalności wykonywania takich kompetencji **w zakresie przyznanym przez *lex concursus*** (są to zatem normy kolizyjne, a nie merytoryczne).
- Art. 21 ust. 3 wskazuje, że korzystając z kompetencji przyznaných przez *lex concursus* **na terenie innego państwa** zarządca, w zakresie wykraczającym poza bezpośrednią regulację *lex concursus*, musi się liczyć z **uwarunkowaniami środowiska prawnego**, w którym działa. Nie może np., powołując się na *lex concursus*, przeprowadzić według tego prawa publicznej licytacji składników majątku dłużnika (zamiast zastosować się do prawa miejscowego). Nie może też stosować środków przymusu czy rozstrzygać sporów (natomiast orzeczenie w tej samej sprawie wydane przez **sąd upadłościowy** będzie miało moc wynikającą z **uznania postępowania**).
- Szczególne znaczenie w systemie europejskiego prawa upadłościowego ma **art. 33 rozp. 2015/848**. Przepis ten wprowadza **klauzulę porządku publicznego**, która pozwala państwu członkowskiemu w wyjątkowych sytuacjach na niedopuszczenie do wprowadzenia do jego systemu prawnego skutków prawnych upadłości wynikających *ex lege concursus*, a **oczywiście sprzecznych** z jego porządkiem publicznym.
 - Na pierwszy rzut oka klauzula ta pozwala tylko na **odmowę uznania postępowania lub odmowę wykonania orzeczenia wydanego w jego toku**. Bliższa analiza skutków uznania pozwala jednak na przyjęcie, że odmowa uznania może być (*a maiori ad minus*) skierowana przeciwko **każdemu poszczególnemu skutkowi** wszczęcia postępowania i wydawanych w jego toku orzeczeń, w tym także przeciwko zastosowaniu prawa wskazanego jako właściwe dla oceny zmian w stosunkach materialnoprawnych.
 - **Odmowa uznania nie wymaga odrębnego postępowania**; może nastąpić w toku każdego postępowania toczącego się w danym państwie, w którym sąd ocenia skutki upadłości (np. skuteczność dokonanego według *legi concursus* przeniesienia prawa własności).
- Przepisy art. 22 – 32 rozp. 2015/848 nie dotyczą skutków uznania w obszarze problematyki właściwości prawa (nie są normami kolizyjnymi), ale wprowadzają elementy **jednolitej merytorycznej regulacji stosunków procesowych** związanych z toczącym się postępowaniem głównym. (UWAGA: „merytoryczne” nie znaczy „materialnoprawne”; zarówno normy materialnoprawne jak normy procesowe traktujemy jako merytoryczne, jeżeli chodzi o ich relację do występujących w obu obszarach norm kolizyjnych; **merytoryczna** jest norma, która **bezpośrednio reguluje jakiś stosunek prawny**, określając prawa i obowiązki jego stron). Z tego względu omówimy je w kolejnym i ostatnim wykładzie, łącznie z mającymi podobny charakter przepisami rozdziału IV rozporządzenia.

WYKŁAD 12

Instytucje procesowe europejskiego prawa upadłościowego, część II

1. Wtórne postępowanie upadłościowe

1.1. Postępowanie wtórne – istota i wszczęcie

- Przepisy art. 34 i nast. rozp. 2015/848 regulują wszczęcie i prowadzenie **postępowania wtórnego**. Jak wiemy, postępowanie wtórne jest to postępowanie upadłościowe wszczęte **na podstawie jurysdykcji i przesłanek określonych w art. 3 ust. 2 rozporządzenia**, a zatem w państwie, w którym **dłużnik nie ma siedziby głównej**. Przy tym:

- równocześnie może się toczyć **kilka postępowań wtórnych** w różnych państwach, a skutki każdego z nich dotyczą wyłącznie majątku dłużnika położonego w danym państwie;
- jeżeli przesłanką wszczęcia postępowania głównego był **stan niewypłacalności** dłużnika, stwierdzenie tej przesłanki ma bezpośredni skutek także w postępowaniu wtórnym – **nie wymaga ponownego badania** (przepis ten nie obejmuje więc przypadków, gdy postępowanie główne zostało wszczęte na podstawie słabszej przesłanki, w szczególności **zagrożenia niewypłacalnością**).
- **Postępowanie wtórne** podlega prawu państwa, w którym **zostało wszczęte**; obowiązuje tu zatem ten sam **łącznik**, co w postępowaniu głównym (miejsce postępowania, a ściślej – jego wszczęcia), ale w tym wypadku wskazuje on **inne prawo**. Można w związku z tym mówić w uproszczeniu o **głównym i wtórnym *lex concursus***. Podobnie jak w wypadku głównego, także wtórne *lex concursus* obejmuje nie tylko regulację postępowania, ale także zmiany w stosunkach materialnoprawnych przez nią wywołane.
- **Postępowanie główne** dotyczy potencjalnie całego majątku dłużnika bez względu na miejsce położenia; wszczęcie postępowania wtórnego powoduje zatem **ograniczenie zakresu terytorialnego skutków postępowania głównego**, co z kolei wymaga **koordynacji działania sądów i zarządców** w zakresie obu postępowań.

1.2. Orzeczenie o wszczęciu wtórnego postępowania i jego kontrola

- Zgodnie z art. 37, o wszczęcie wtórnego postępowania upadłościowego może wystąpić:
 - **zarządca w głównym postępowaniu** upadłościowym;
 - osoba lub organ **uprawniony do zgłoszenia wniosku o wszczęcie postępowania upadłościowego** według wtórnego *lex concursus*.
- **Zarządca w postępowaniu głównym** ma wybór: może postąpić **zgodnie z art. 37 ust. 1**, w pewnym sensie delegując kompetencję do prowadzenia postępowania co do odpowiedniej części majątku dłużnika na zarządcę „wtórnego”, albo wręcz przeciwnie, zastosować **szczególny środek prawny opisany w art. 36**, nazwany „**przedstawieniem zobowiązania**”, pozwalający **uniknąć prowadzenia postępowania wtórnego** (lepiej po polsku byłoby „złożenie zobowiązania”, ale mamy tłumaczenie urzędowe...; poza tym nie należy kojarzyć tego terminu z prawem zobowiązań w naszym rozumieniu: chodzi o **wiążące zapewnienie funkcjonariusza publicznego** co do sposobu, w jaki zamierza wypełnić swoją funkcję).
- Regulacja **art. 36** jest skomplikowana i ściśle związana z techniką postępowania upadłościowego; najkrócej można ją streścić następująco:
 - **zarządca w głównym postępowaniu** składa na piśmie „**jednostronne zobowiązanie**” dotyczące majątku dłużnika znajdującego się w państwie, w którym **mogłoby być wytoczone postępowanie wtórne**;
 - treścią tego zobowiązania jest nadanie w ramach **masy upadłości** szczególnego statusu **majątkowi dłużnika położonemu w tym państwie** oraz dokonanie jego podziału, lub podziału sum uzyskanych z likwidacji, według prawa tego państwa (potencjalnego **wtórnego *lex concursus***);
 - zobowiązanie podlega **zatwierdzeniu przez znanych wierzycieli** („miejscowych”) według procedury przewidzianej we **wtórnym *lex concursus***. Po zatwierdzeniu **zobowiązanie jest skuteczne wobec masy upadłości**;
 - zatwierdzenie zobowiązania **nie wyklucza** składania przez wierzycieli **wniosek o wszczęcie postępowania wtórnego**; zgodnie z art. 37 ust. 2 mają na to jednak tylko termin 30 dni od ogłoszenia o zatwierdzeniu. Natomiast **satysfakcjonujący charakter** tego zobowiązania (to, że odpowiednio chroni ono podstawowe interesy wierzycieli miejscowych), stwierdzony przez sąd po jego zbadaniu, jest według art. 38 ust. 2 przesłanką oddalenia takiego wniosku.

- Zgodnie z art. 38, w postępowaniu z wniosku o wszczęcie wtórnego postępowania upadłościowego ma prawo uczestniczyć, obok osób uprawnionych według wtórnego *legi concursus*, **zarządca w głównym postępowaniu** (lub dłużnik sprawujący zarząd własny, jeżeli nie ustanowiono zarządcy). Zarządca ma w szczególności możliwość wnioskowania o zmianę rodzaju („typu”) postępowania upadłościowego (typy występujące w poszczególnych państwach są wymienione w zał. A do rozporządzenia), jeżeli taki wybór jest możliwy **według wtórnej legis concursus**. Przepisy art. 38 nakładają ponadto określone ograniczenia na skorzystanie przez sąd z prawa **wstrzymania wszczęcia postępowania lub jego zawieszenia**.
- **Zarządca w głównym postępowaniu** upadłościowym może **zaskarżyć orzeczenie o wszczęciu wtórnego postępowania** upadłościowego, jeżeli nie zostały dochowane wymagania określone w art. 38.

2. Jednolite reguły merytoryczne postępowania upadłościowego

2.1. Uwagi ogólne

- W obszarze europejskiego prawa upadłościowego występują niemal wszystkie rodzaje norm **potencjalnie zaliczanych do obszaru prawa prywatnego międzynarodowego**. Przypomnijmy sobie podstawową terminologię p.p.m.:
 - przez **prawo prywatne międzynarodowe w wąskim, klasycznym pojęciu** rozumiemy tylko **normy kolizyjne** regulujące właściwość krajowych systemów prawnych w płaszczyźnie **cywilnego prawa materialnego**; do tej części p.p.m. należą także te normy rozp. 2015/848, które poddają *legi concursus*, albo na zasadzie wyjątku prawu wskazanemu przez inne łączniki, **zmiany w stosunkach materialnoprawnych** spowodowane przez wszczęcie i prowadzenie postępowania upadłościowego;
 - w naszej doktrynie powszechnie przyjmuje się **rozszerzoną koncepcję** prawa prywatnego międzynarodowego, zgodnie z którą do jego zakresu należy zaliczyć także **normy prawa materialnego** ustanowione specjalnie dla stosunków o charakterze międzynarodowym; stanowią one **alternatywną metodę** regulacji takich stosunków (obie metody składają się na prawo prywatne międzynarodowe w rozszerzonym, funkcjonalnym rozumieniu). Ten rodzaj norm p.p.m. występuje w rozp. 2015/848 stosunkowo rzadko (zob, jednak art. 31, o czym niżej w pkt 2.2), co nie wyklucza szerszego skorzystania z niego przez unijnego ustawodawcę w przyszłości.
- W doktrynie międzynarodowej i niektórych systemach prawnych (Anglia, Szwajcaria) występuje jednak **jeszcze szerszy** sposób rozumienia pojęcia prawa międzynarodowego prywatnego, obejmujący ponadto międzynarodowe **zagadnienia kolizyjne z zakresu postępowania cywilnego** (międzynarodowe postępowania cywilne). Z uwagi na ścisły związek funkcjonalny, jaki może występować między tymi normami, a normami kolizyjnymi p.p.m. w wąskim znaczeniu (ilustrowany szczególnie przez art. 33 rozporządzenia, z którego należy wyprowadzić klauzulę porządku publicznego nie tylko dla kwestii procesowych, ale także prawa właściwego w obszarze stosunków prawa materialnego – zob. wykład 11, pkt 2.3), uzasadnione jest posługiwanie się także w naszym języku prawniczym, w szczególności w kontekście prawa upadłościowego, **tak rozszerzonym („najszerszym”) pojęciem prawa prywatnego międzynarodowego**.
- W obszarze międzynarodowego prawa procesowego, podobnie jak w obszarze międzynarodowych zagadnień prawa materialnego, rozróżnić trzeba normy **kolizyjne i merytoryczne**; te pierwsze wskazują, które prawo procesowe jest właściwe; te drugie **regulują jurysdykcję** (międzynarodową właściwość) sądów krajowych oraz bezpośrednio ustanawiają **merytoryczne zasady prowadzenia postępowania** odnoszące się wyłącznie do postępowań międzynarodowych. Dotychczas zajmowaliśmy się głównie właściwością *legis concursus* i wyjątkami od niej oraz kwestiami jurysdykcyjnymi; w dalszym ciągu przyjrzymy się – bez nadmiernego wchodzenia w szczegóły – głównym obszarom

jednolitej **merytorycznej regulacji samego postępowania** (incydentalnie mieliśmy już z taką regulacją do czynienia – np. w związku z treścią art. 37 i 38 rozp. 2015/848, zob. wyżej, pkt 1.2).

2.2. Ogólne reguły dotyczące postępowania upadłościowego

Art. 22 i nast. rozp. 2015/848 zawierają przepisy **bezpośrednio regulujące niektóre aspekty głównego postępowania upadłościowego** (a incydentalnie również powiązane z tym postępowaniem kwestie materialnoprawne).

- Zgodnie z art. 23 ust. 1, jeśli po wszczęciu głównego postępowania wierzyciel otrzymał (inną drogą niż w postępowaniu wtórnym) zaspokojenie z majątku dłużnika położonego w innym państwie, jest on obowiązany do **zwrotu otrzymanego zaspokojenia** do rąk zarządcy. Zgodnie z ust. 2, jeśli toczą się równoległe dwa lub więcej postępowania (tzn. główne i wtórne), wierzyciel, który uzyskał w jednym z nich **zaspokojenie w określonej proporcji**, będzie uczestniczył w podziale w drugim postępowaniu dopiero wówczas, kiedy inni wierzyciele w tym postępowaniu osiągną tę samą proporcję zaspokojenia.
- Przepisy art. 24 – 28 rozporządzenia zajmują się kwestią **publicznej dostępności i wymiany danych i informacji**, warunkującej skuteczną współpracę sądów i zarządców i należyte funkcjonowanie postępowania upadłościowego.
 - Przede wszystkim art. 24 ustanawia obowiązek prowadzenia w każdym państwie członkowskim **rejestrów upadłości**, w których ogłasza się informacje o postępowaniach upadłościowych, oraz postępowania i współpracy w sprawach tych rejestrów. Obowiązkową **zawartość rejestrów** określa art. 24 ust. 2.
 - W art. 25 – 27 Komisja Europejska została zobowiązana do podjęcia prac nad wzajemnym **połączeniem rejestrów upadłości** w celu stworzenia zdecentralizowanego systemu, udostępniającego publicznie w formie elektronicznej zawarte w rejestrach informacje we wszystkich językach urzędowych Unii. Informacje te są od 2019 r. dostępne na portalu „e-Sprawiedliwość” (*e-Justice*) w zakładce „rejestry – rejestr upadłości”.
 - W art. 28 na **zarządcę** (lub dłużnika sprawującego zarząd własny) nałożono obowiązek zadbania, aby **obwieszczenie o orzeczeniu o wszczęciu postępowania** upadłościowego oraz ewentualnym **powołaniu zarządcy** zostało opublikowane w każdym innym (niż to, gdzie toczy się postępowanie główne) państwie członkowskim, w którym znajduje się oddział dłużnika, a w razie potrzeby także w każdym innym państwie członkowskim.
- Przepis art. 31 rozporządzenia ujednolica regulację sytuacji prawnej wierzyciela, który w państwie członkowskim **spełnił świadczenie do rąk własnych dłużnika, mimo że przeciw dłużnikowi toczy się postępowanie upadłościowe w innym państwie członkowskim**, wskutek czego wierzyciel zasadniczo był obowiązany świadczyć do rąk zarządcy. Takie świadczenie jednak zwalnia ze zobowiązania, aczkolwiek pod warunkiem, że **wierzyciel nie wiedział** o wszczęciu postępowania. Jeżeli świadczenie nastąpiło przed **ogłoszeniem o wszczęciu postępowania**, domniemywa się, że wierzyciel nie wiedział; jeśli później – że wiedział.
- Art. 32 jest ściśle związany z wyjściową regułą **uznania zagranicznego postępowania upadłościowego** uregulowaną w art. 19 ust. 1 i rozszerza ją na **wszelkie orzeczenia związane z prowadzeniem i zakończeniem takiego postępowania**; proszę go uważnie przeczytać w kontekście pkt 2.3 wykładu 11.

2.3. Jednolite reguły w postępowaniu wtórnym

Także do **postępowań wtórnych** odnoszą się ujednolicone reguły postępowania. Najważniejsze z nich przedstawiam w skrócie poniżej:

- Art. 41 – 43 oraz 46 rozp. 1215/848 regulują szczegółowo **zasady współpracy pomiędzy zarządcami i sądami upadłościowymi** działającymi w postępowaniu głównym i postępowaniach wtórnych.
- Art. 45 reguluje wykonywanie praw wierzycieli, przy czym **każdy wierzyciel może zgłosić swoją wierzytelność w postępowaniu głównym i w każdym postępowaniu wtórnym**. Do zgłoszenia wierzytelności w innym postępowaniu upadłościowym i uczestniczenia w nim na prawach wierzyciela jest również uprawniony **zarządca**.
- Zgodnie z art. 48 ust. 1, **zakończenie postępowania upadłościowego nie stanowi przeszkody dla kontynuacji innych postępowań upadłościowych** tego samego dłużnika. Ust. 2 art. 48 zawiera ważną regułę prawnomaterialną: jeżeli postępowanie upadłościowe osoby prawnej lub spółki w państwie członkowskim, w którym znajduje się siedziba statutowa tej osoby lub spółki, skutkowałoby rozwiązaniem tej osoby prawnej lub spółki, to **osoba prawna lub spółka nie przestają istnieć** (a więc orzeczenie o rozwiązaniu nie nabierze skutku i nie może być wpisane do odpowiedniego rejestru), **dopóki wszelkie inne postępowania upadłościowe tego samego dłużnika nie zostaną zakończone** (lub zarządcy w takich postępowaniach nie wydadzą zgody na rozwiązanie spółki-dłużnika).
- Zgodnie z art. 49, jeżeli po likwidacji majątku we **wtórnym** postępowaniu upadłościowym mogą zostać zaspokojone (w całości) **wszystkie** ustalone w tym postępowaniu wierzytelności, zarządca „wtórny” przekazuje niezwłocznie pozostałą nadwyżkę zarządcy w **głównym** postępowaniu.

2.4. Zawiadomienie wierzycieli i zgłaszanie ich wierzytelności

- **Ujednolicenie wymagań dotyczących zapewnienia wierzycielom upadłego możliwości uczestnictwa w postępowaniu** jest bardzo istotne dla należytego funkcjonowania postępowania upadłościowego w sytuacjach transgranicznych; jest ono warunkiem zachowania podstawowego założenia prawa upadłościowego, jakim jest **wyrównanie szans wierzycieli na zaspokojenie**. Ta ujednolicona regulacja zawarta jest w rozdziale IV rozp. 1215/848.
- Art. 53 rozporządzenia reguluje **prawo do zgłoszenia wierzytelności**. Zgodnie z nim, każdy **wierzyciel zagraniczny** może zgłosić wierzytelności w postępowaniu upadłościowym za pomocą dowolnego środka łączności dopuszczonego przez *lex concursus*. Zgłoszenie nie wymaga kwalifikowanego zastępstwa (oczywiście **wierzyciele krajowi też mają prawo zgłoszenia**: zapewnia im je krajowe prawo upadłościowe na określonych w nim niezależnie warunkach; ujednolicone jest tylko traktowanie zagranicznych wierzycieli).
- Art. 54 rozporządzenia reguluje spoczywający na sądzie upadłościowym lub zarządcy **obowiązek powiadomienia wierzycieli zagranicznych** o wszczęciu postępowania. Obowiązek ten dotyczy – to jest powszechny standard prawa upadłościowego – **znanych** wierzycieli. Art. 54 ust. 2 określa minimalną zawartość informacyjną zawiadomienia, które obejmuje istotnie informacje potrzebne do dokonania zgłoszenia. Zawiadomienie sporządza się według **standardowego formularza** ustanowionego zgodnie z art. 88; zostaje indywidualnie przesłane, a ponadto opublikowane na europejskim portalu „e-Sprawiedliwość”.
- Art. 55 rozporządzenia ustanawia **jednolite wymagania dotyczące procedury zgłaszania wierzytelności**, w szczególności **zawartość standardowego formularza zgłoszeniowego**. Posłużenie się formularzem **nie jest warunkiem ważności zgłoszenia**, jeżeli zawiera ono wymagane informacje. Wierzytelność można zgłosić w **dowolnym języku urzędowym Unii**, jednak adresat (sąd, zarządca albo dłużnik sprawujący zarząd własny) może żądać dostarczenia tłumaczenia na język urzędowy państwa postępowania. W razie zastrzeżeń co

do zgłoszonej wierzytelności wierzyciel musi mieć możliwość przedstawienia dodatkowych dowodów na jej istnienie i kwotę.